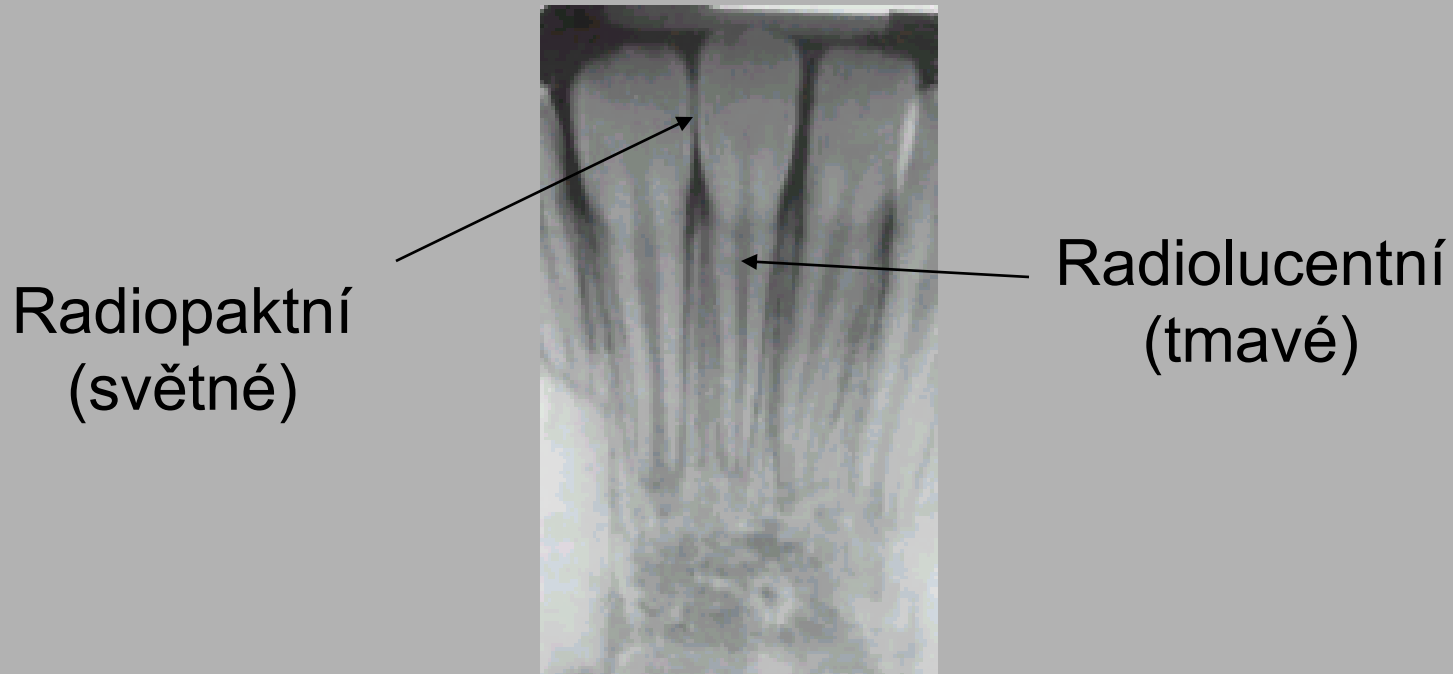

RTG zubů
2. ročník

Petr Nádeníček, 2009

RTG záření - vlastnosti

- Absorpce ionizujícího záření tkáněmi
- Má schopnost procházet tkáněmi, kterými je částečně absorbováno.

Radiogramy

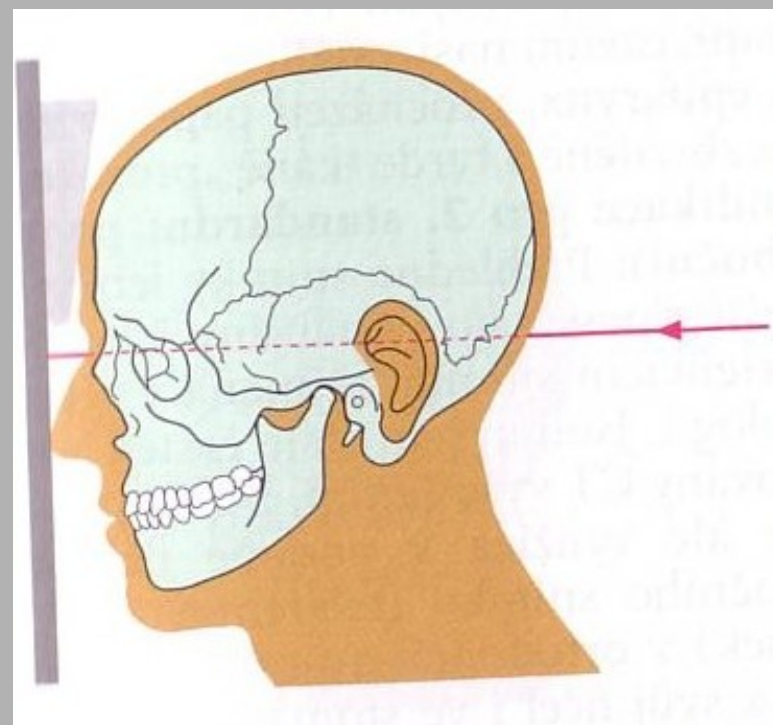
- skiagramy extraorální
 - lebka
 - centrace na jednotlivé regiony lebky
 - ortopantomogram (OPG)
- skiagramy intraorální

Extraorální snímky

- Skiagrafie
 - snímky lebky
 - projekce na maxilární sinus
 - TMJ (temporo-mandibulární kloub)
 - ortopantomograf (OPG)
- Tomografie (CT, MR)
 - Film nebo detektor je umístěn vně úst pacienta.
 - Zobrazení větší plochy mandibuly, maxily, měkkých tkání a lebky

E
x
t
r
a
o
r
á
l
n
í
s
n
í
m
k
y

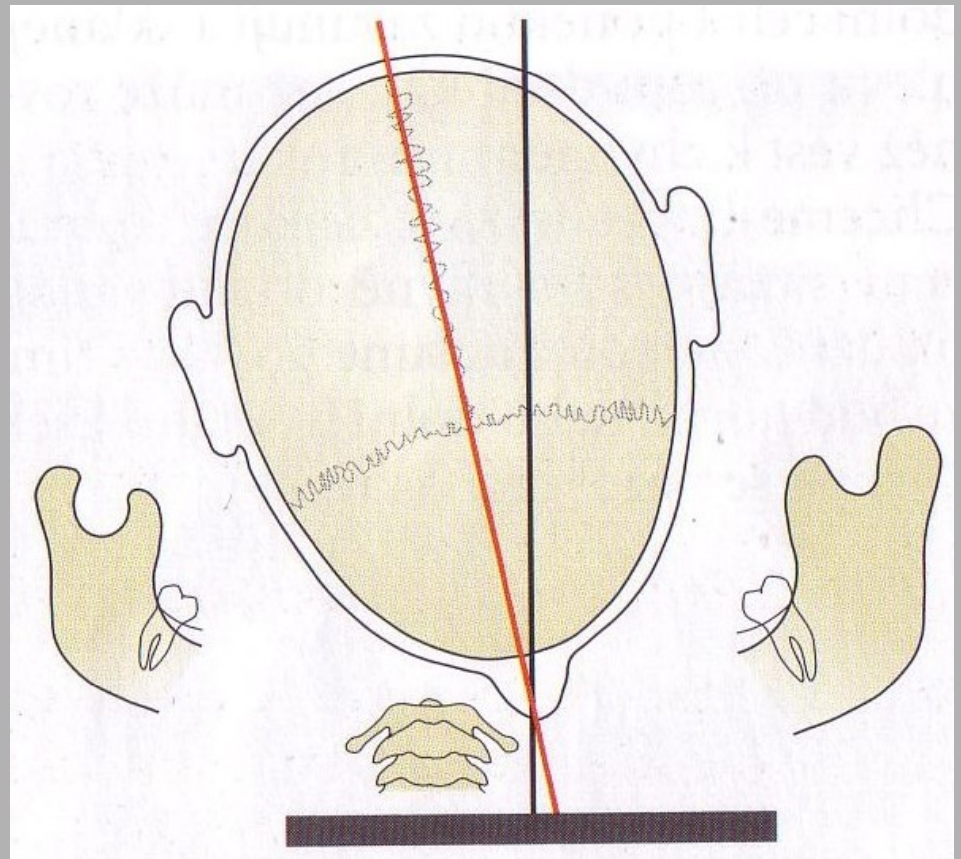
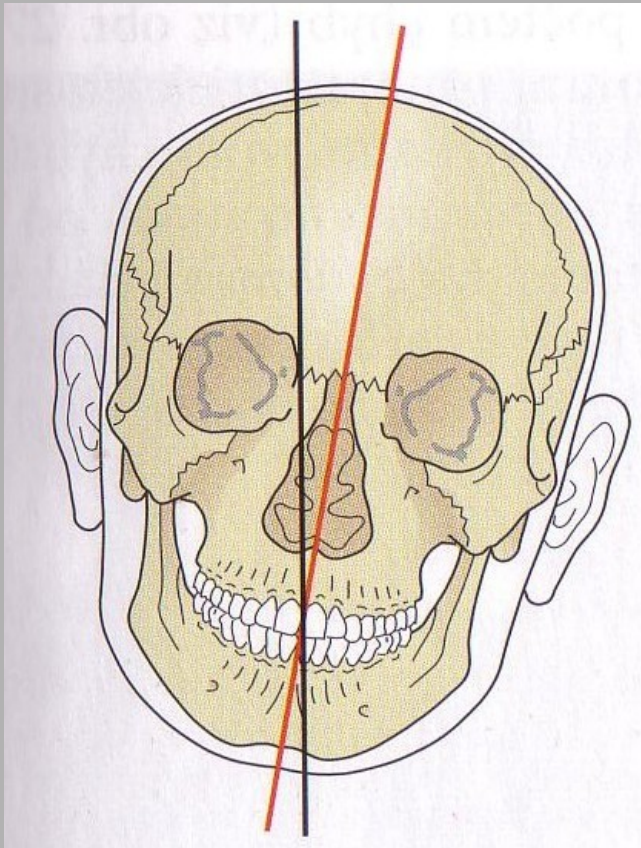
Lebka – zadopřední a boční

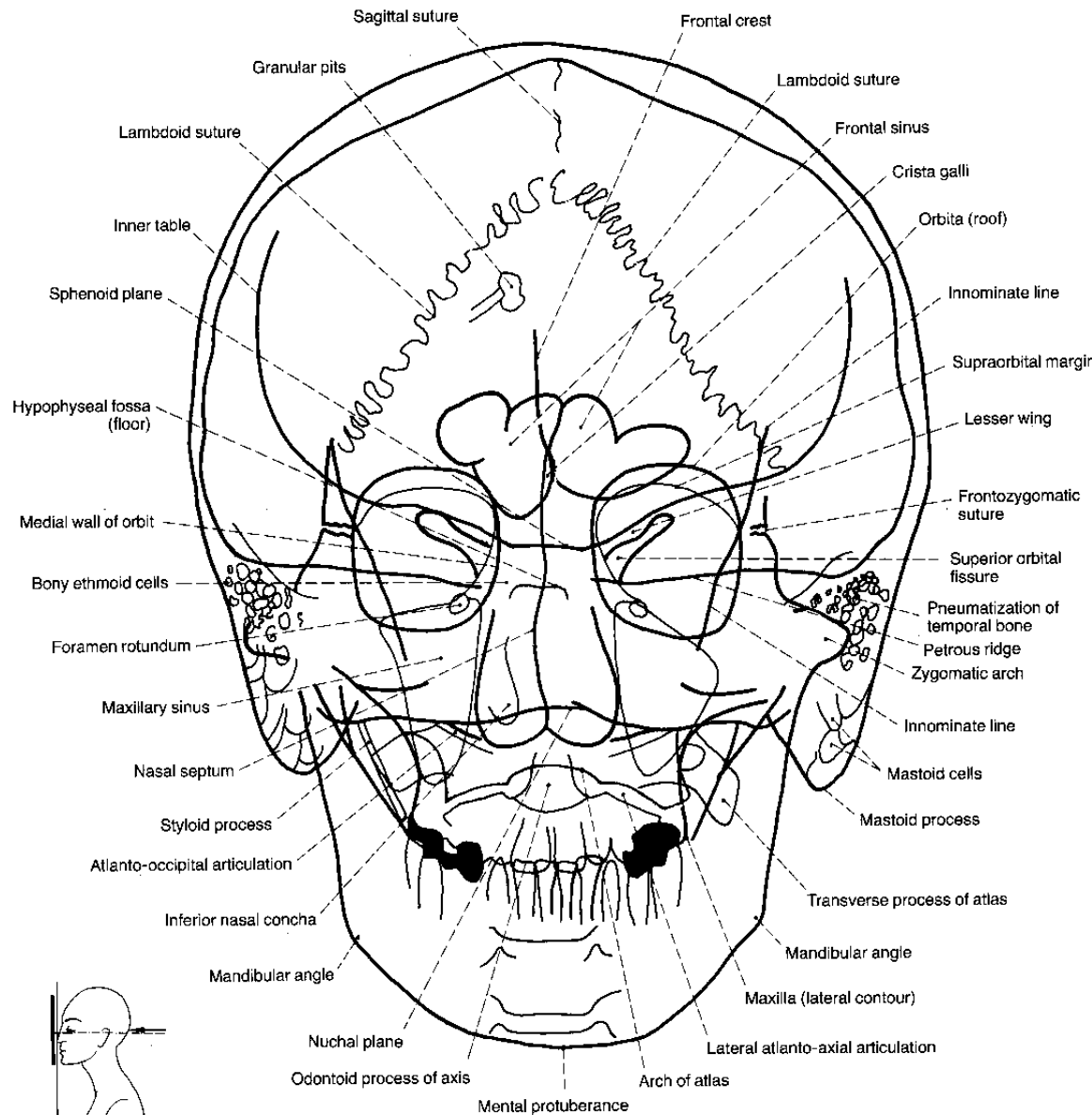
- nos a čelo se dotýká kazety
- paprsek prochází protuber. occipitalis kolmo ke kazetě.

Lebka – zadopřední a bočná

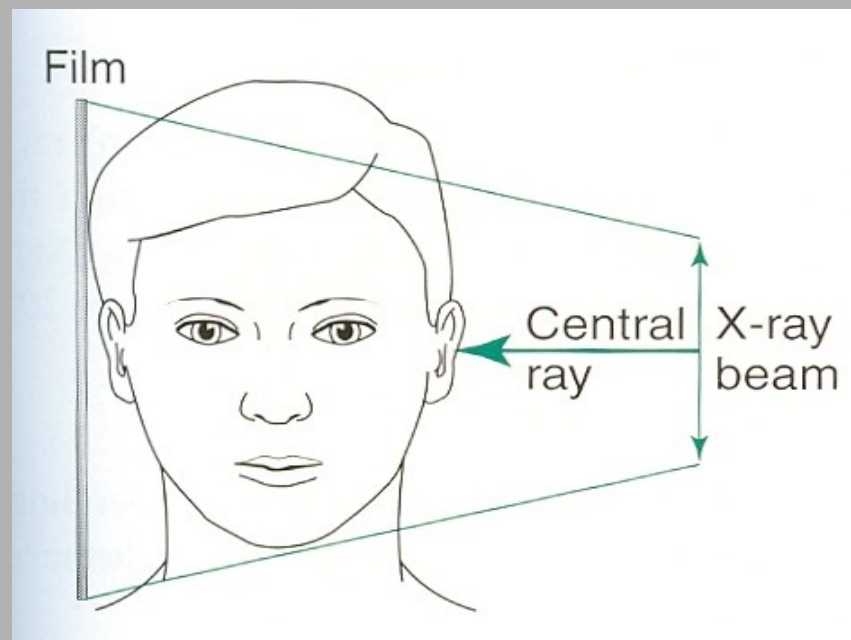
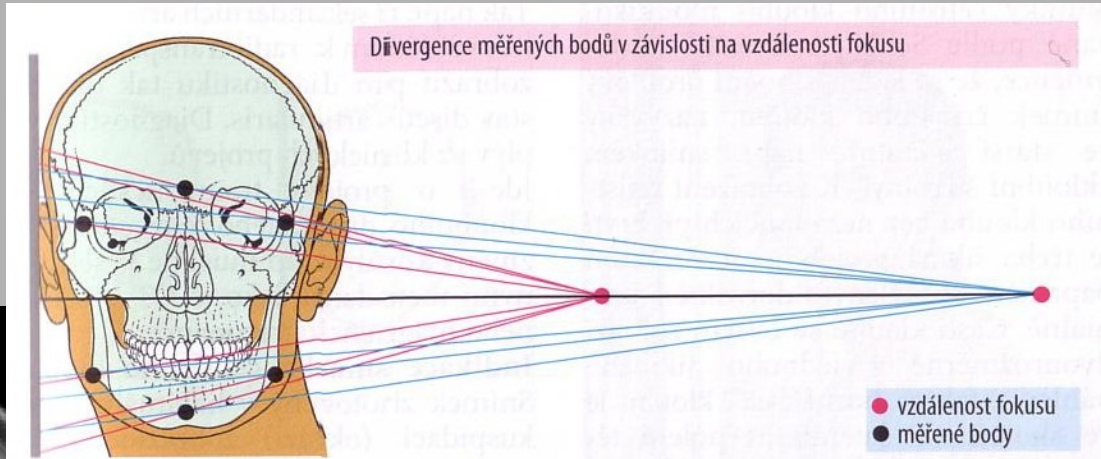
- **centrace**

Lebka – zadopřední a bočná

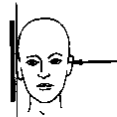
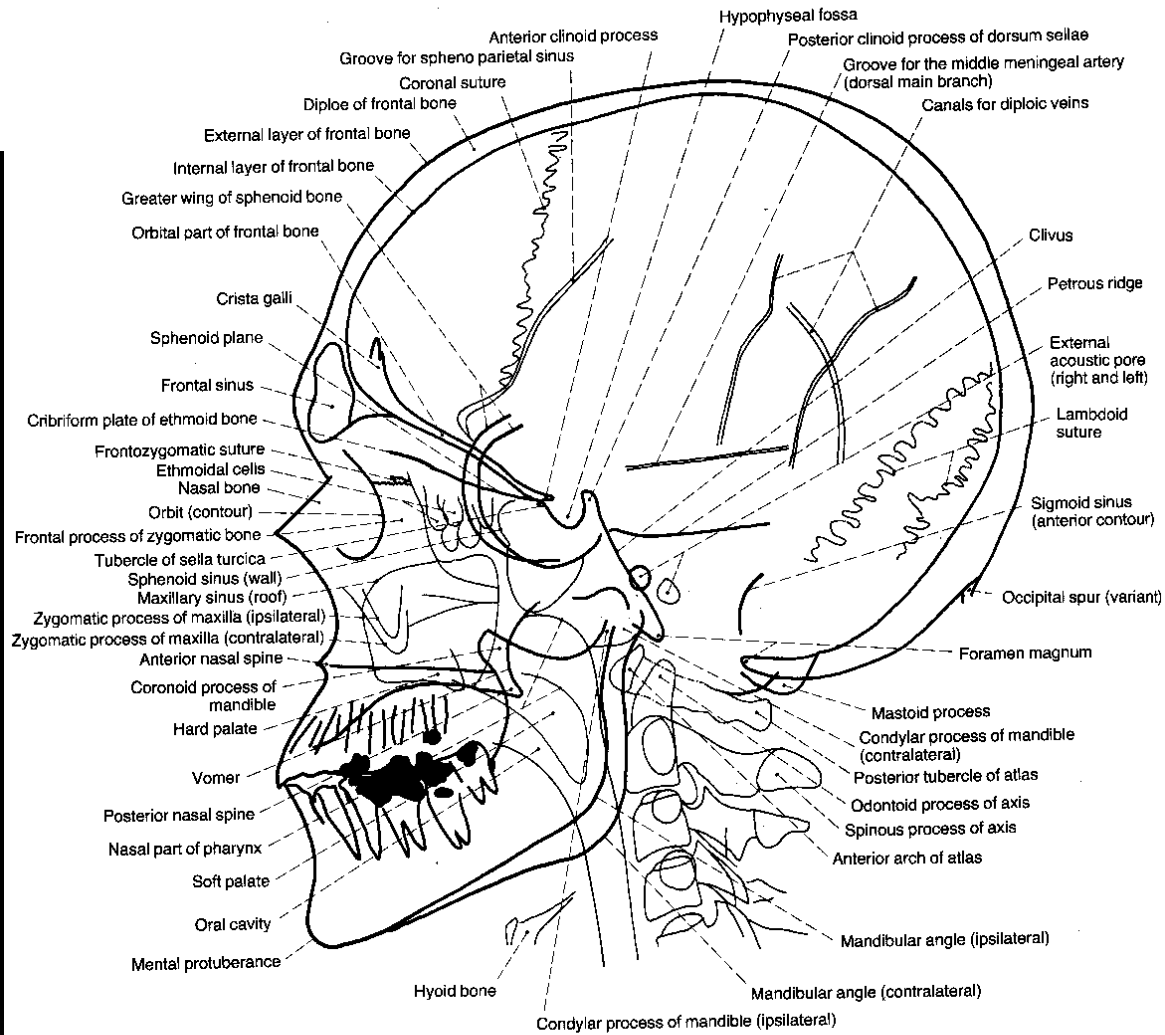

Lebka - bočná

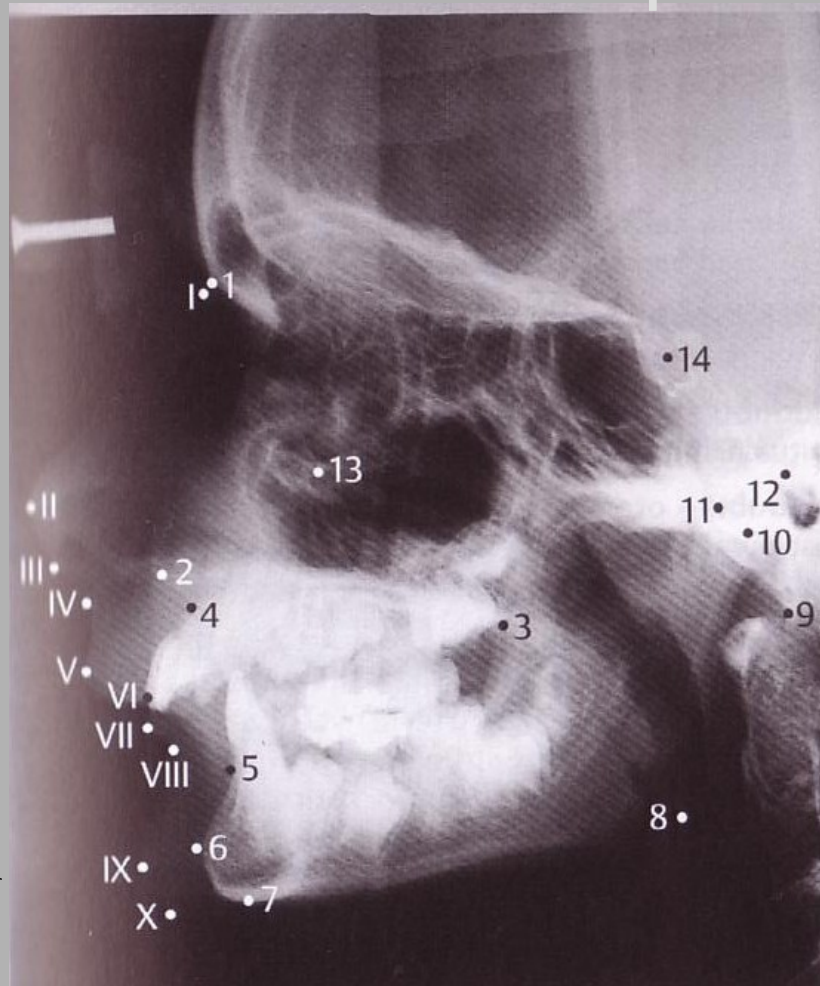
- centrální paprsek skrze acustický meatus
- kolmo ke kazetě

Lebka - bočná

Lebka – bočná

- centrace na splanchnokranium

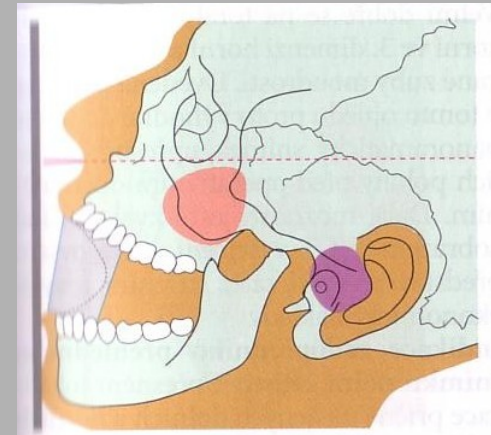
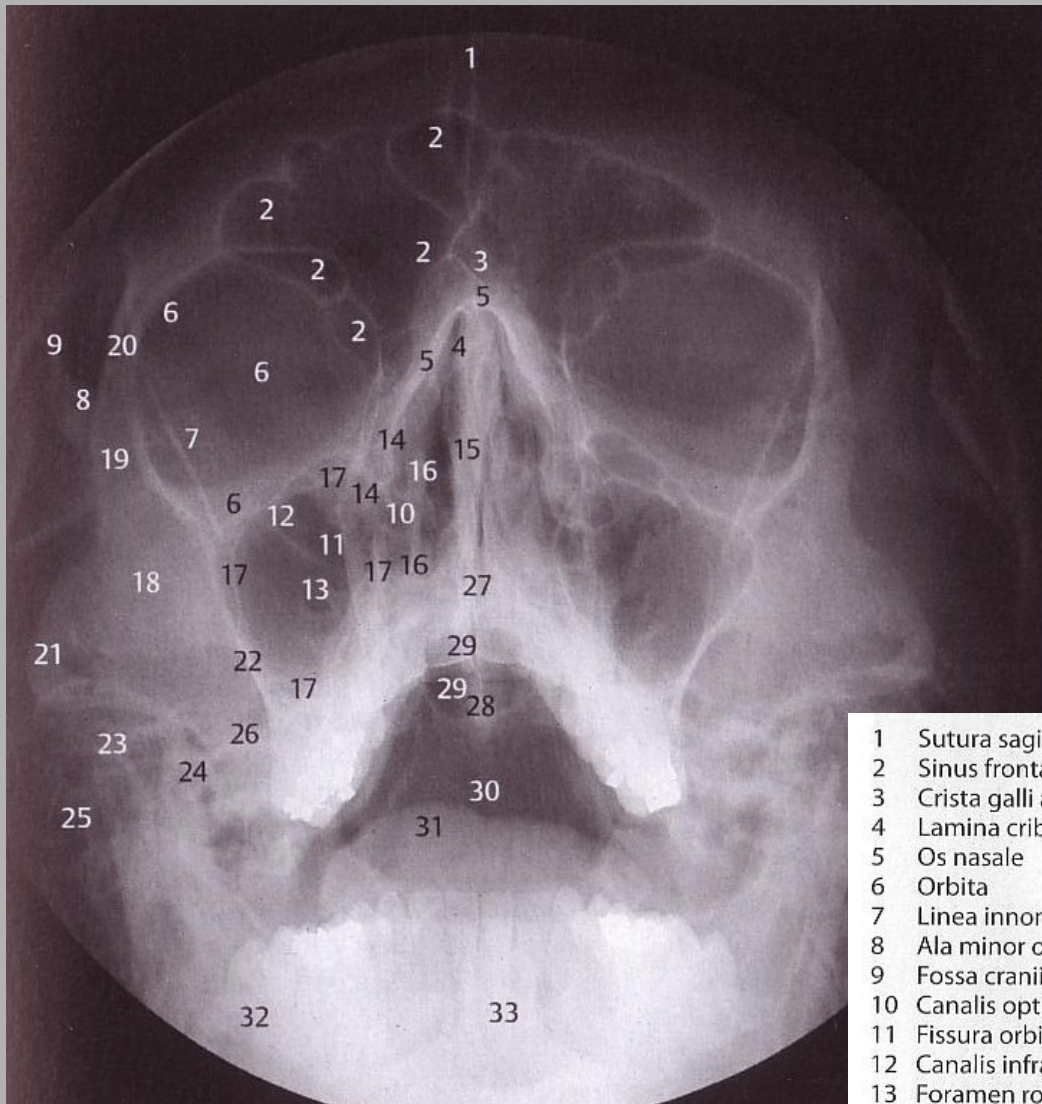
Skeletální body:

- 1 Nasion
- 2 Spina nasalis anterior
- 3 Spina nasalis posterior
- 4 Bod A
- 5 Bod B
- 6 Pogonion
- 7 Menton
- 8 Gonion
- 9 Basion
- 10 Articulare
- 11 Condylion
- 12 Porion
- 13 Orbitale
- 14 Sella, střed

Body na měkkých tkáních:

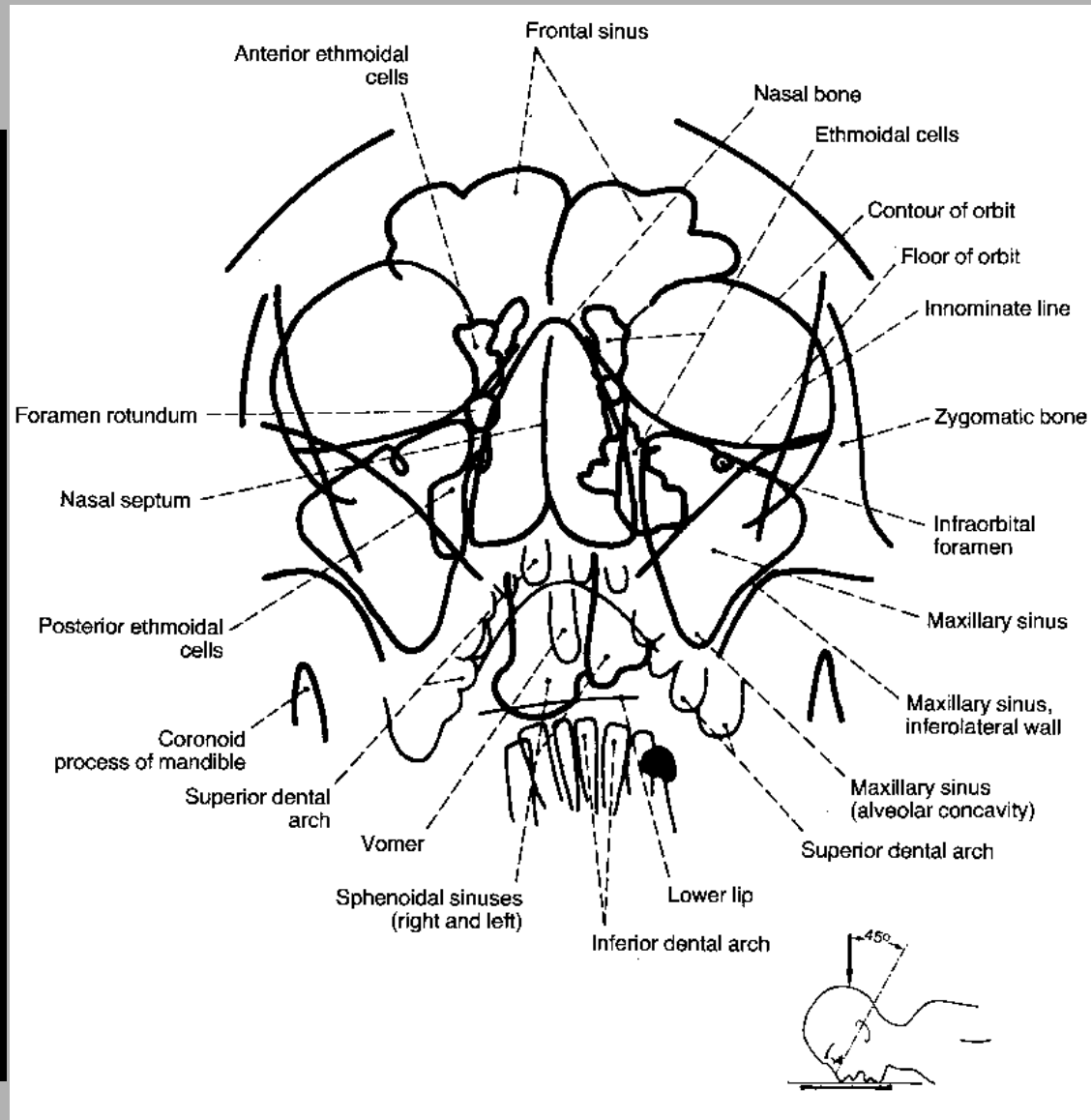
- I Kožní nasion
- II Špička nosu
- III Subnasale
- IV Subspinale
- V Labrale superius
- VI Stomion
- VII Labrale inferius
- VIII Submentale
- IX Kožní pogonion
- X Kožní gnathion

Lebka - poloaxiální

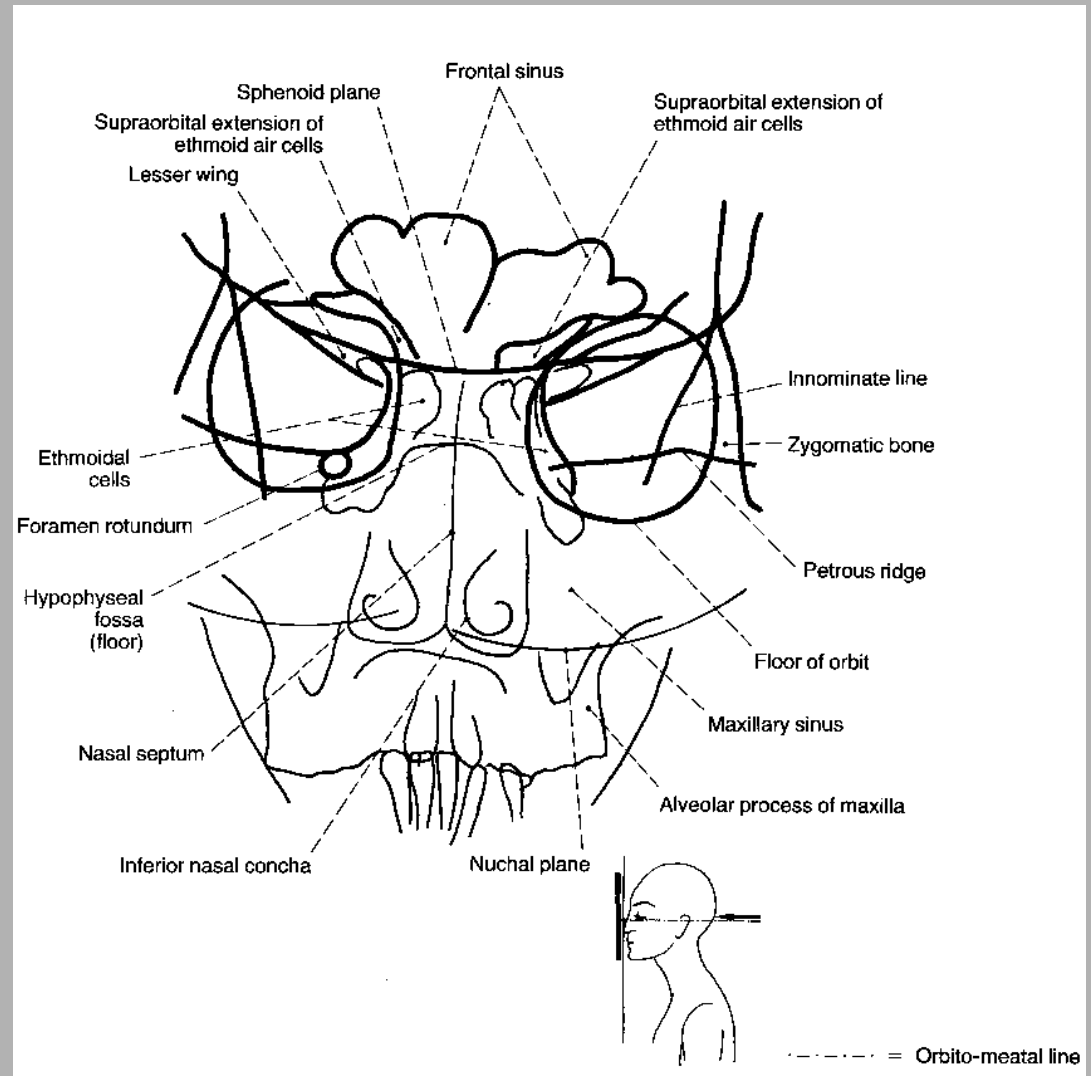
1	Sutura sagittalis	18	Os zygomaticum
2	Sinus frontalis septy	19	Processus frontalis ossis zygomatici
3	Crista galli a falx cerebri	20	Sutura zygomaticofrontalis
4	Lamina cribrosa ossis ethmoidalis	21	Arcus zygomaticus
5	Os nasale	22	Crista zygomaticoalveolaris
6	Orbita	23	Processus condylaris mandibulae
7	Linea innominata (allae majores)	24	Processus muscularis (coronoideus) mandibulae
8	Ala minor ossis sphenoidalis	25	Celullae mastoideae
9	Fossa cranii media (ohraničení)	26	Pars petrosa ossis temporalis
10	Canalis opticus	27	Spina nasalis anterior
11	Fissura orbitalis superior	28	Spina nasalis posterior
12	Canalis infraorbitalis	29	Spina sphenoidalis
13	Foramen rotundum	30	Pars basilaris ossis occipitalis
14	Labyrinthus ethmoidalis	31	Dorsum linguae
15	Septum nasi osseum	32	Massa lateralis atlantis
16	Conchae nasales	33	Dens axis (epistrophei)
17	Sinus maxillaris		

Paranasální siny - Watersova

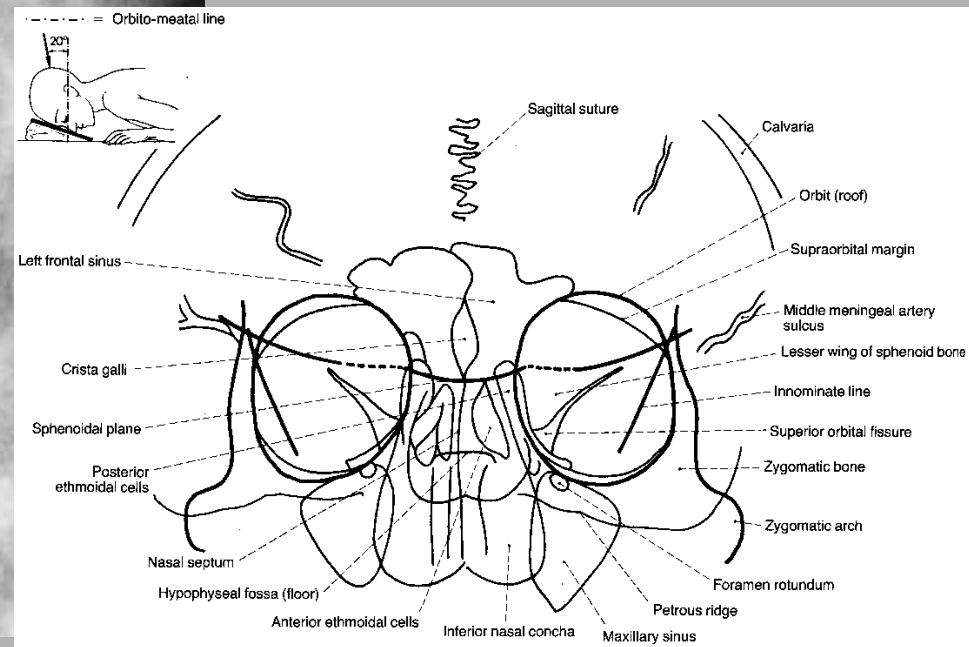
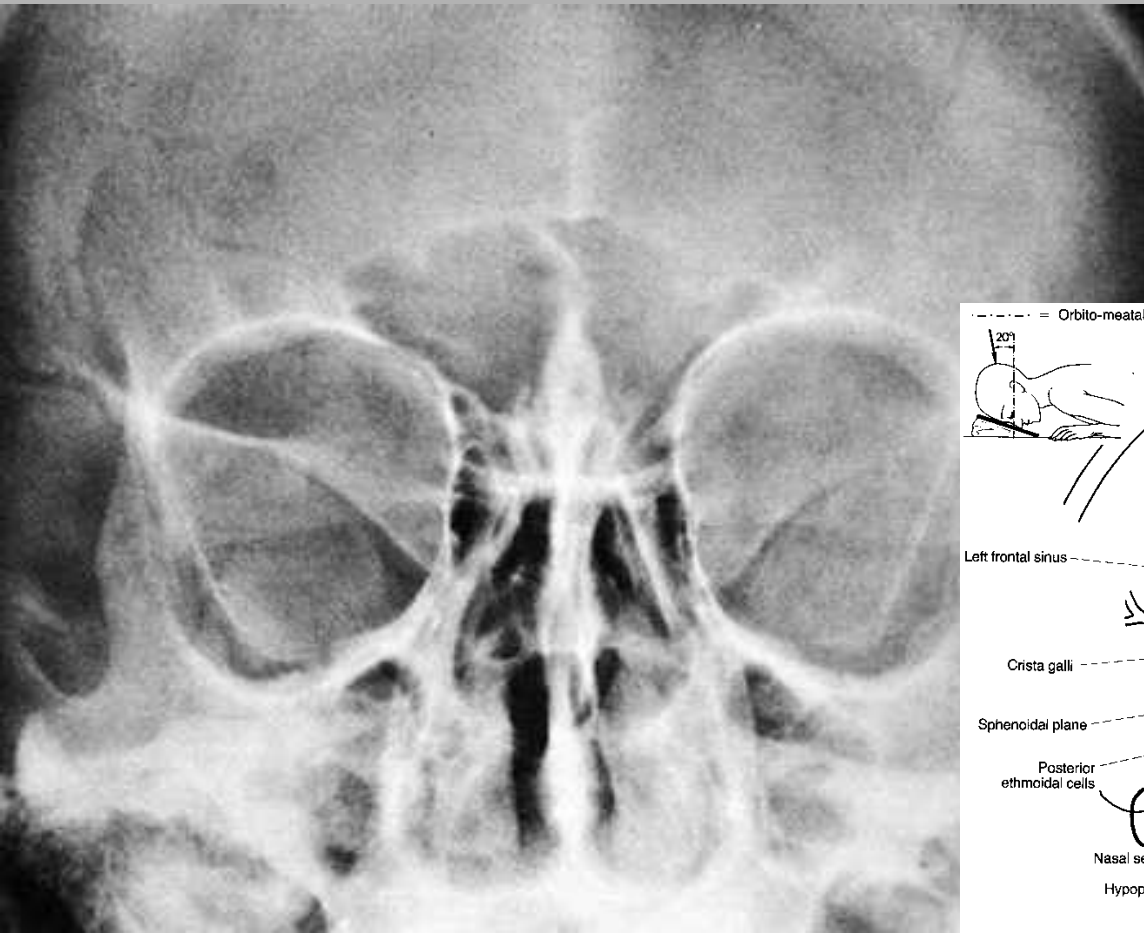
Paranasální siny – zadopřední

- http://rtg.misto.cz/_MAIL_/hlava/06.jpg

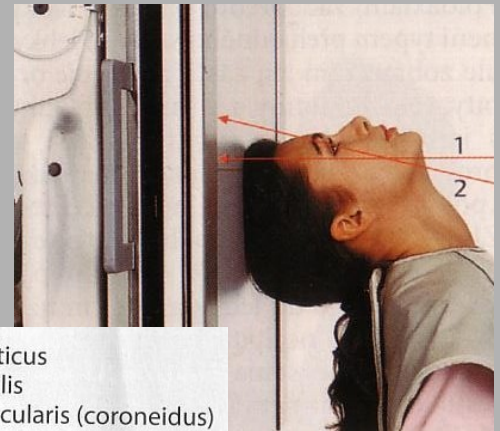
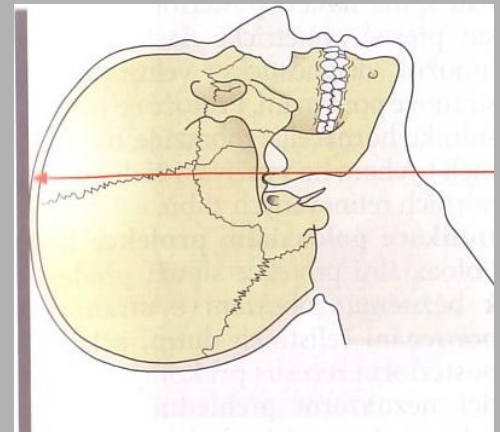
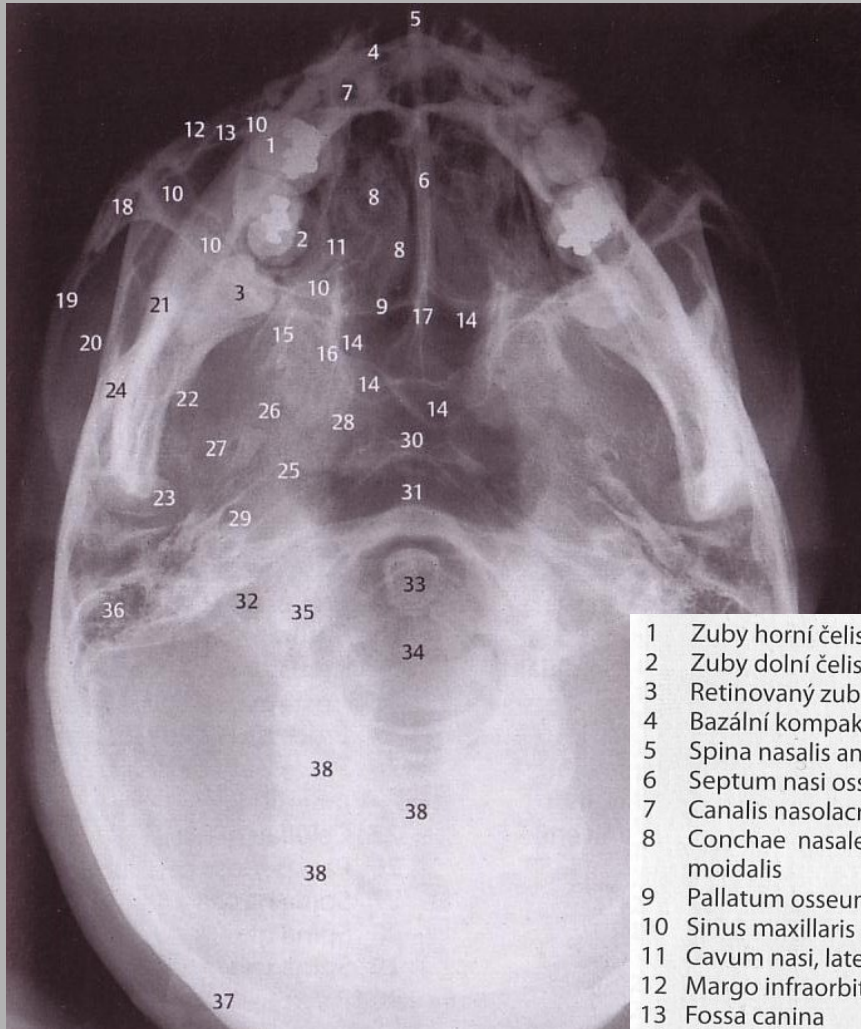

Orbity - zadopřední

- http://rtg.misto.cz/_MAIL_/hlava/09.jpg

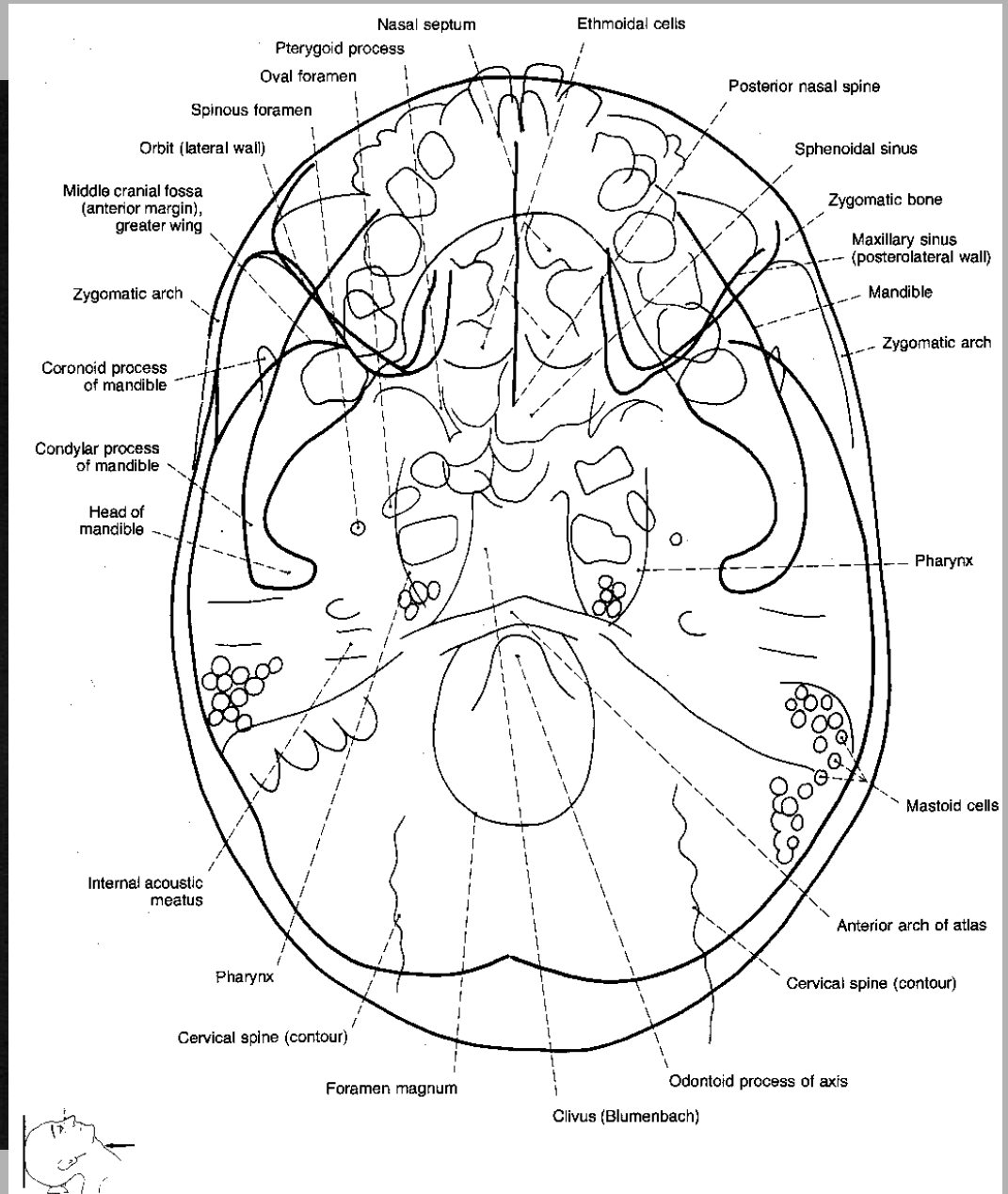

Lebka – axiální

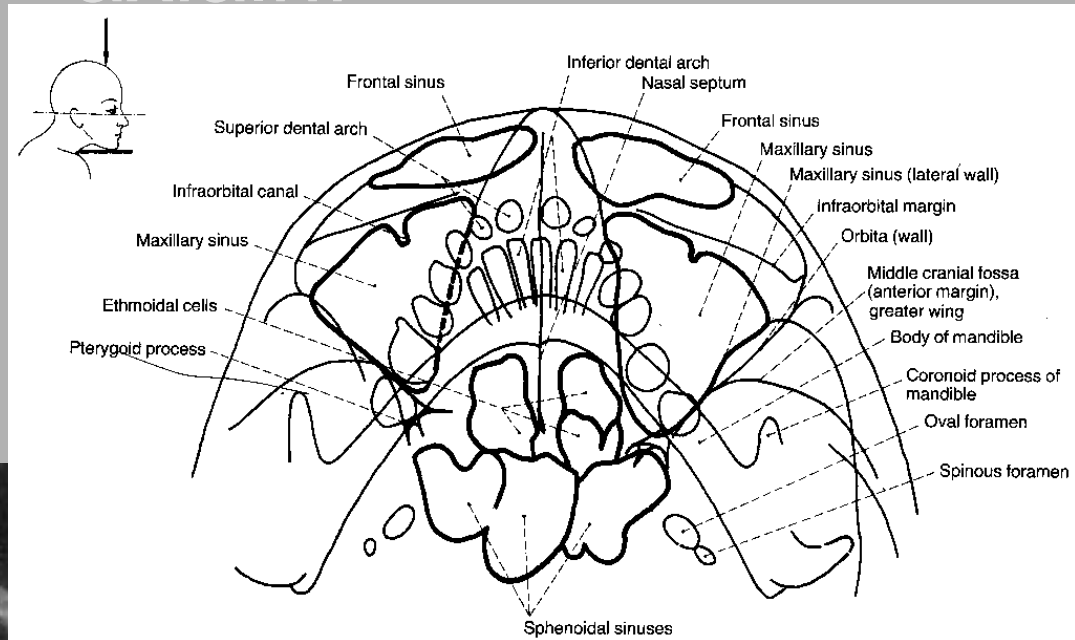

1	Zuby horní čelisti	19	Arcus zygomaticus
2	Zuby dolní čelisti	20	Fossa temporalis
3	Retinovaný zub 48	21	Processus muscularis (coroneidus) mandibulae
4	Bazální kompakta mandibuly	22	Lingula
5	Spina nasalis anterior	23	Condylus mandibulae
6	Septum nasi osseum	24	Angulus mandibulae
7	Canalis nasolacrimalis	25	Sutura coronalis
8	Conchae nasales et labyrinthus ethmoidalis	26	Foramen ovale
9	Pallatum osseum (dorzální hranice)	27	Foramen spinosum
10	Sinus maxillaris (ohraničení)	28	Foramen lacerum
11	Cavum nasi, laterální stěna	29	Canalis caroticus
12	Margo infraorbitalis	30	Dorsum sellae
13	Fossa canina	31	Tuberculum anterius atlantis
14	Sinus sphenoidalis	32	Foramen transversarium atlantis
15	Processus pterygoideus, lamina lateralis	33	Dens axis (epistrophei)
16	Processus pterygoideus, lamina medialis	34	Foramen magnum
17	Spina nasalis posterior	35	Condylus occipitalis
18	Os zygomaticum	36	Celullae mastoideae
		37	Os occipitale
		38	Obratle krční páteře

Lebka - axiální

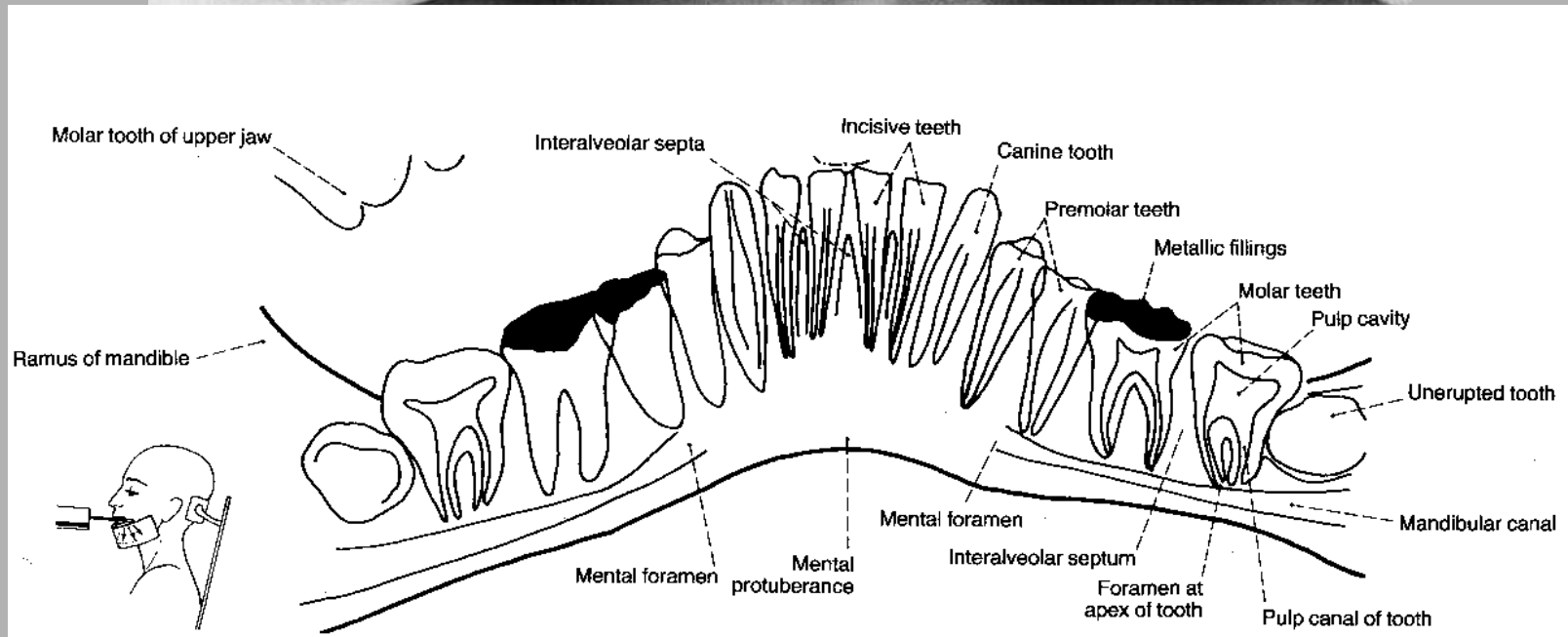
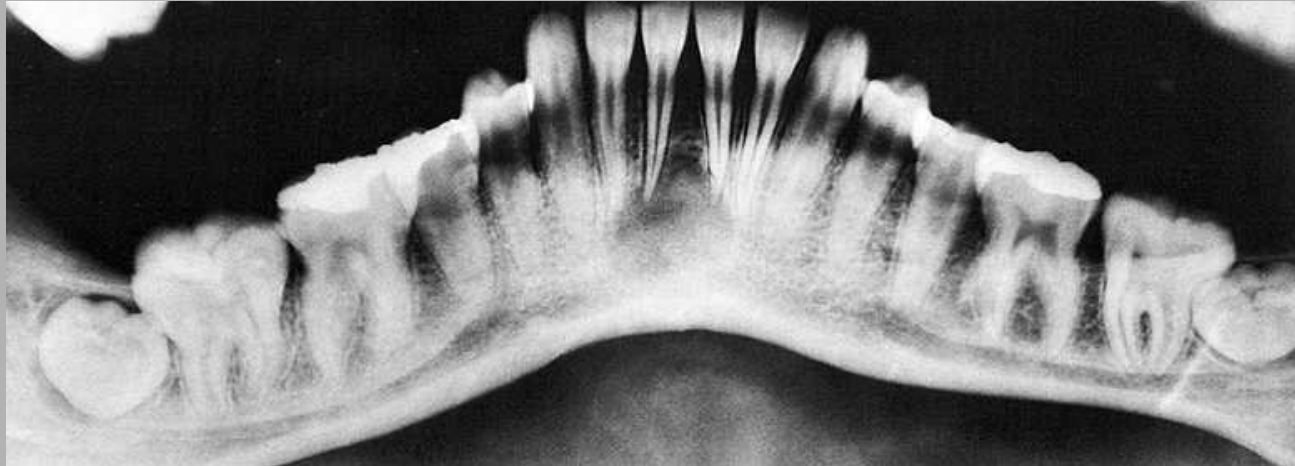

Paranazální siny - axiální

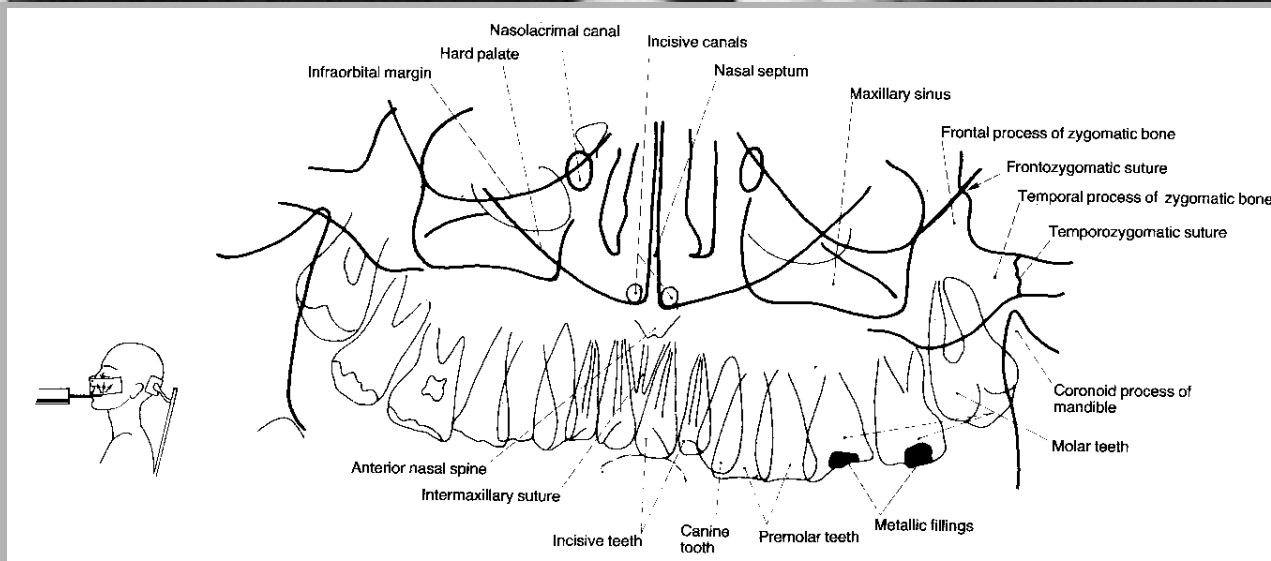

Dolní čelist - panoramatická

- http://rtg.misto.cz/_MAIL_/hlava/15.jpg

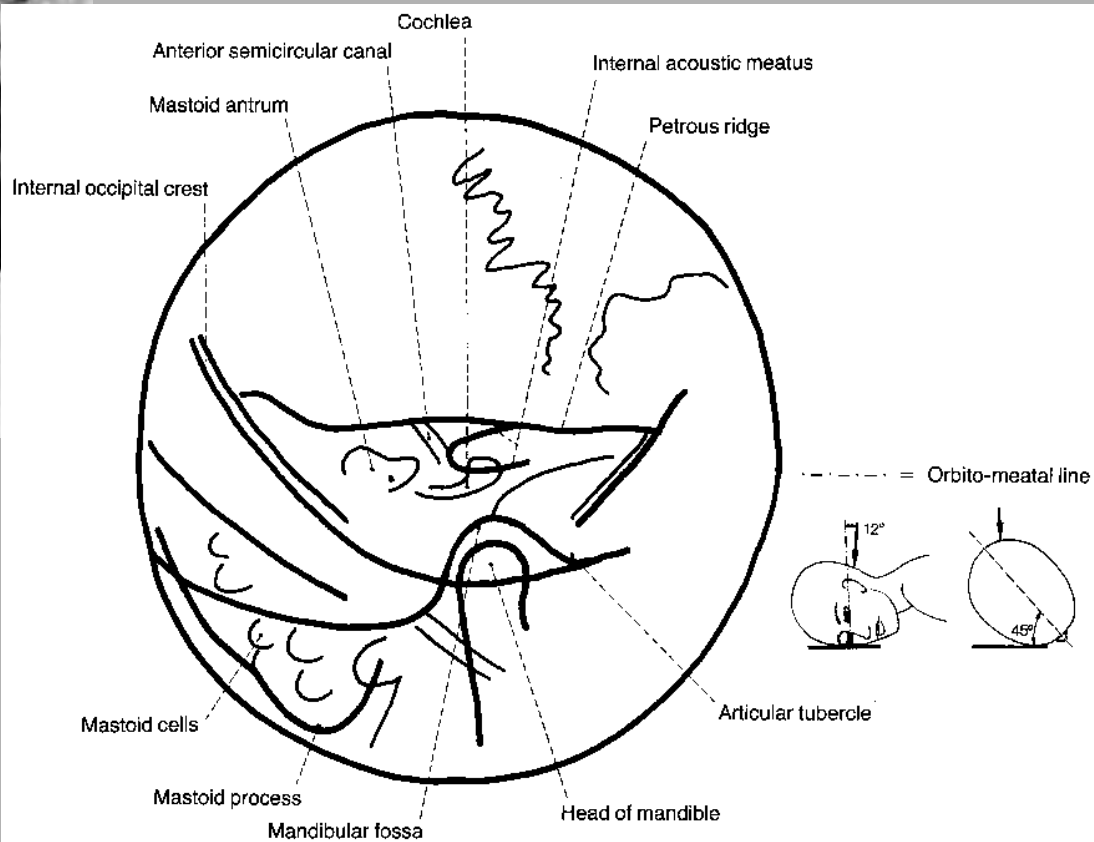

Horní čelist - panoramatická

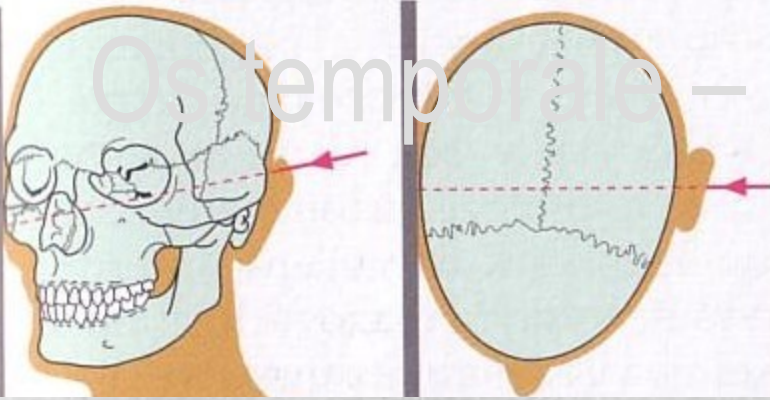

Os temporale – Stenvers - semisagitální

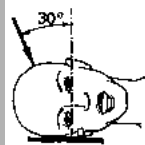
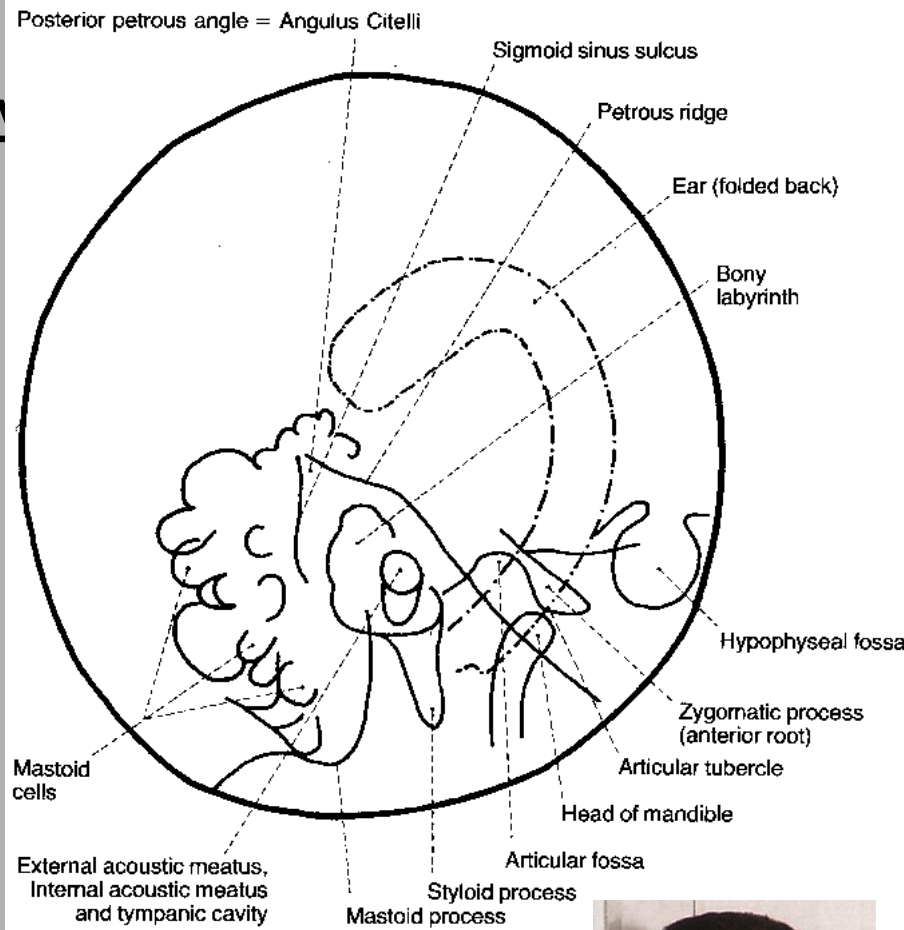
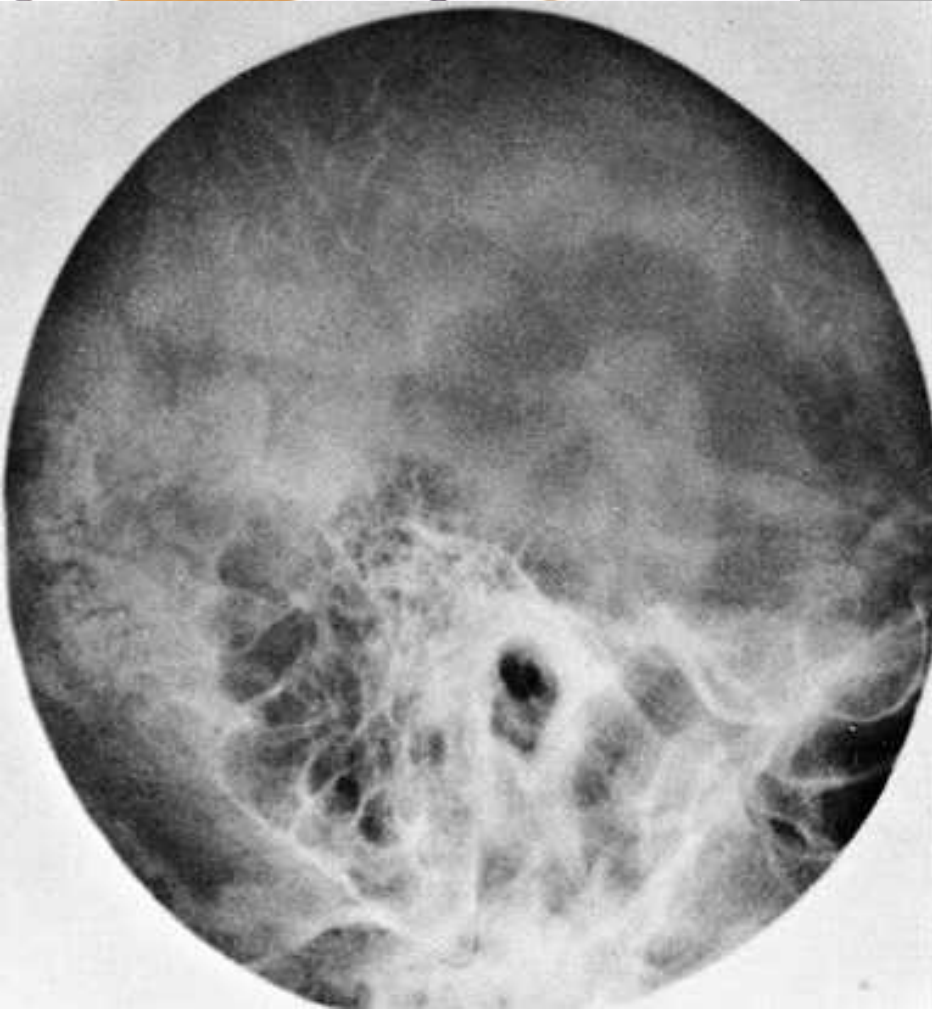
- http://rtg.misto.cz/_MAIL_/hlava/11.jpg

Os temporale – Schüller - semilaterální

z/_MA

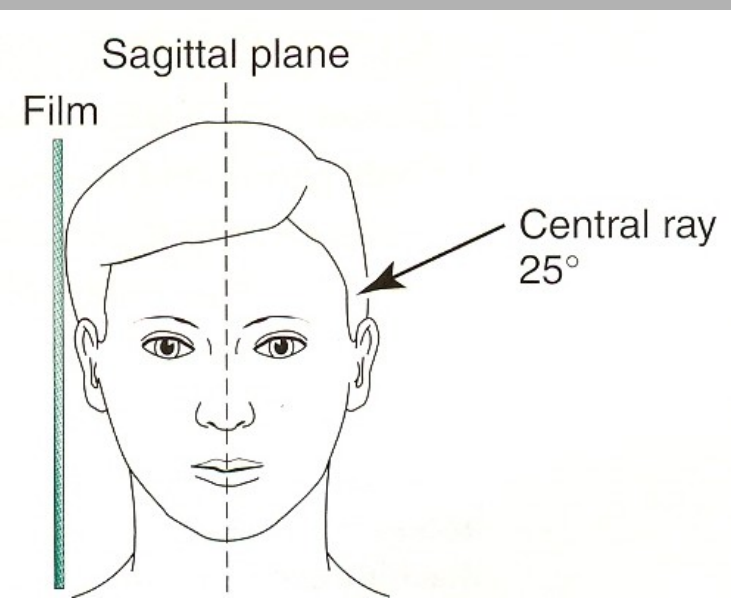
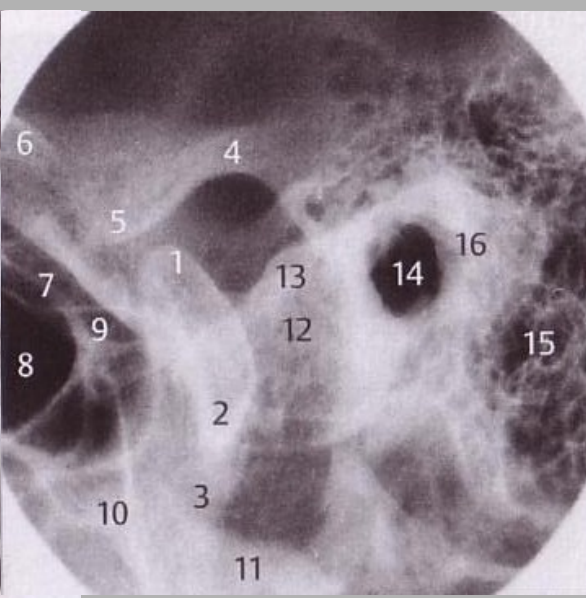
----- = Orbito-meatal line

E
x
t
r
a
o
r
á
l
n
í

S
n
í
m
k
y

Temporomandibulární kloub - TMJ

sériový radiogram TMJ

- paprsek směřuje vertikálně
- vstup 6-7cm nad meatus

1	Kondylus, laterální pól	9	Processus clinoideus posterior
2	Kondylus, mediální pól	10	Clivus
3	Processus condylaris mandibulae	11	Pars petrosa (vzdálenější)
4	Fossa glenoidalis, laterální části	12	Pars petrosa (přilehlá)
5	Eminentia articularis, laterální části	13	Horní hrana pyramidy (přilehlá)
6	Arcus zygomaticus	14	Porus acusticus externus
7	Sella turcica	15	Celullae mastoideae
8	Sinus sphenoidalis	16	Pars tympanica ossis temporalis

**I
n
t
r
a
o
r
á
l
n
í

s
n
í
m
k
y**

Intraorální snímky

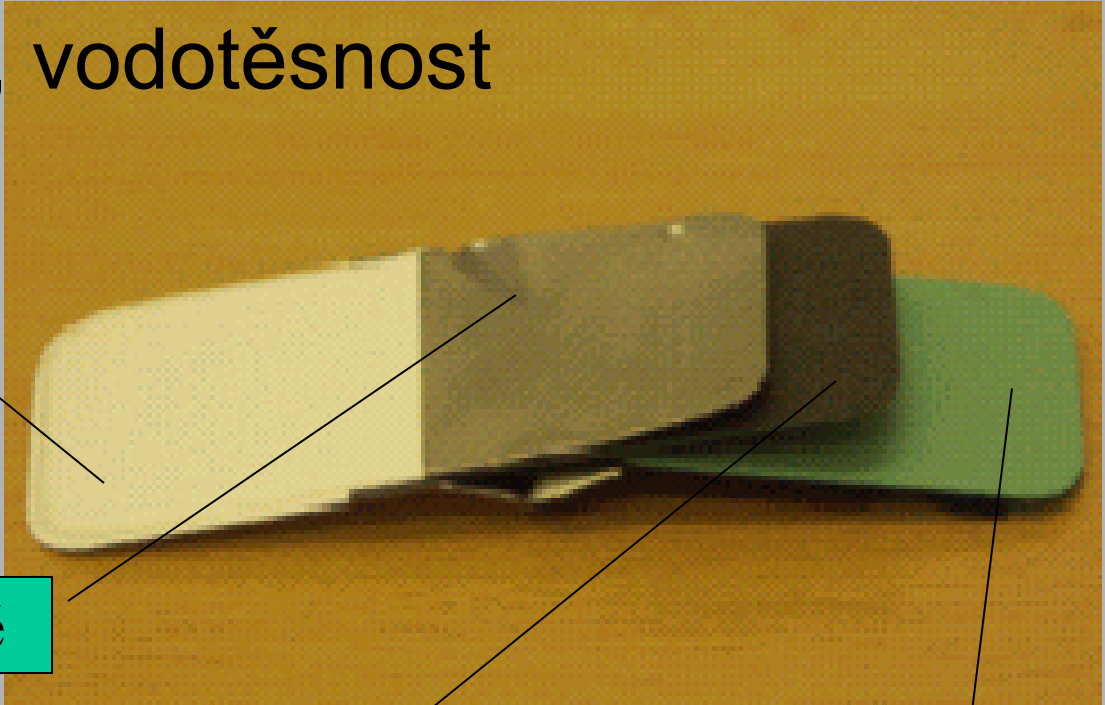
Intraorální RTG přístroj

- pracovní napětí rentgenky U
 - 50-90 kV
- filtrace primárního svazku
 - 1,5 mm Al pro U menší než 70 kV
 - 2,5 mm Al pro U větší než 70 kV
- přítomnost tubusu
 - délka tubusu 10-30 cm
 - materiál tubusu: umělá hmota
 - funkce: vymezení vzdálenosti ohnisko-kůže (min. 10 cm)
- velikost pole na konci tubusu
 - je dána vymezením svazku výstupním okénkem, průměru kruhového pole do 6 cm

Intraorální filmy pro intraorální zobrazení

- dentální filmy
- světlotěsnost, vodotěsnost

plastový obal

Pb filtr na zadní straně

–zamezuje vniku neostrotí z reexpozice rozptýleným zářením

papírový obal kryjící obě strany filmu

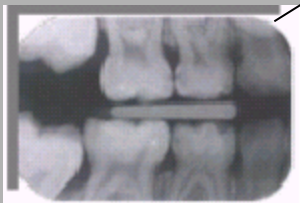
film

Filmy pro intraorální zobrazení

• ustálené formáty

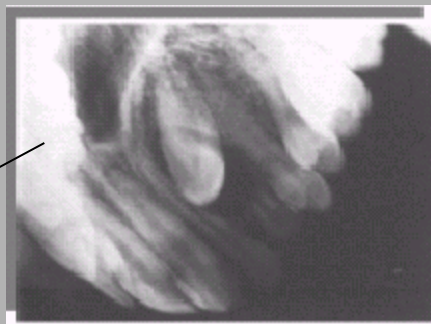
klasický 31x41 mm

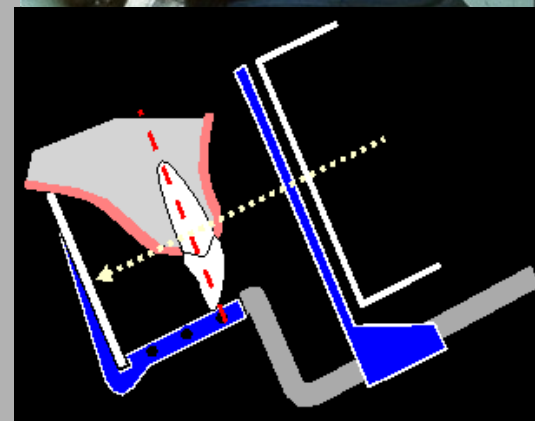
dětský 22x35 mm

speciální 27x54 mm

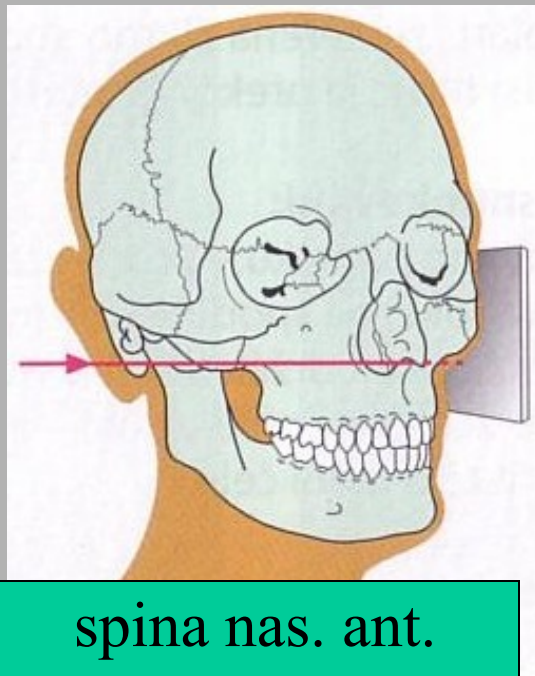

speciální 57x76mm

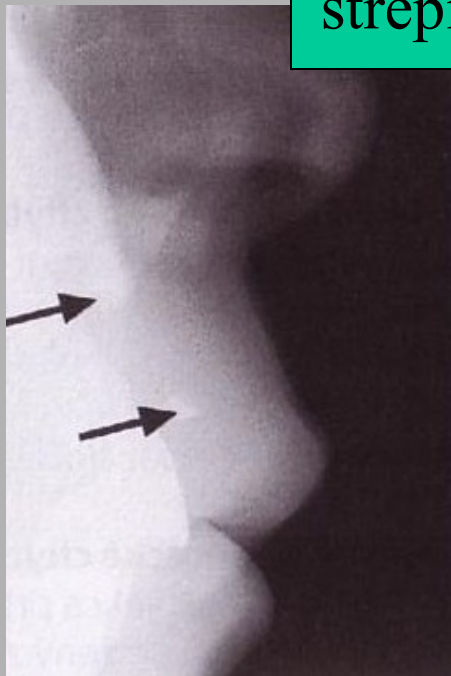
obal filmu přesahuje jeho vlastní formát na každé straně o 1 mm

Extraorální bočný snímek horního frontálního úseku

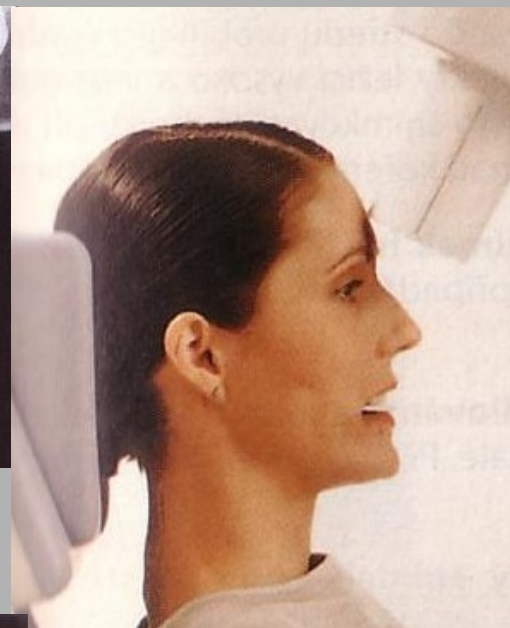
spina nas. ant.
kolmo na film

střepiny skla

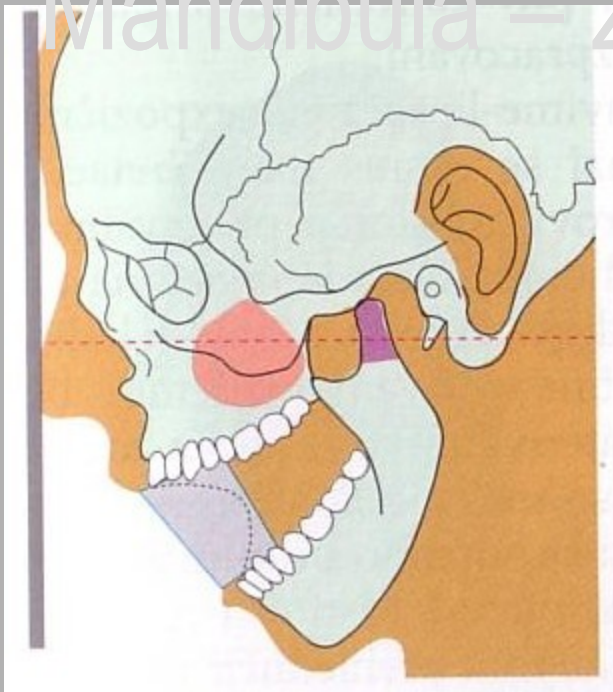
- zobrazení kůstek nosu při zranění obličeje
- cizích těles

Okluzní snímek horní a dolní čelisti

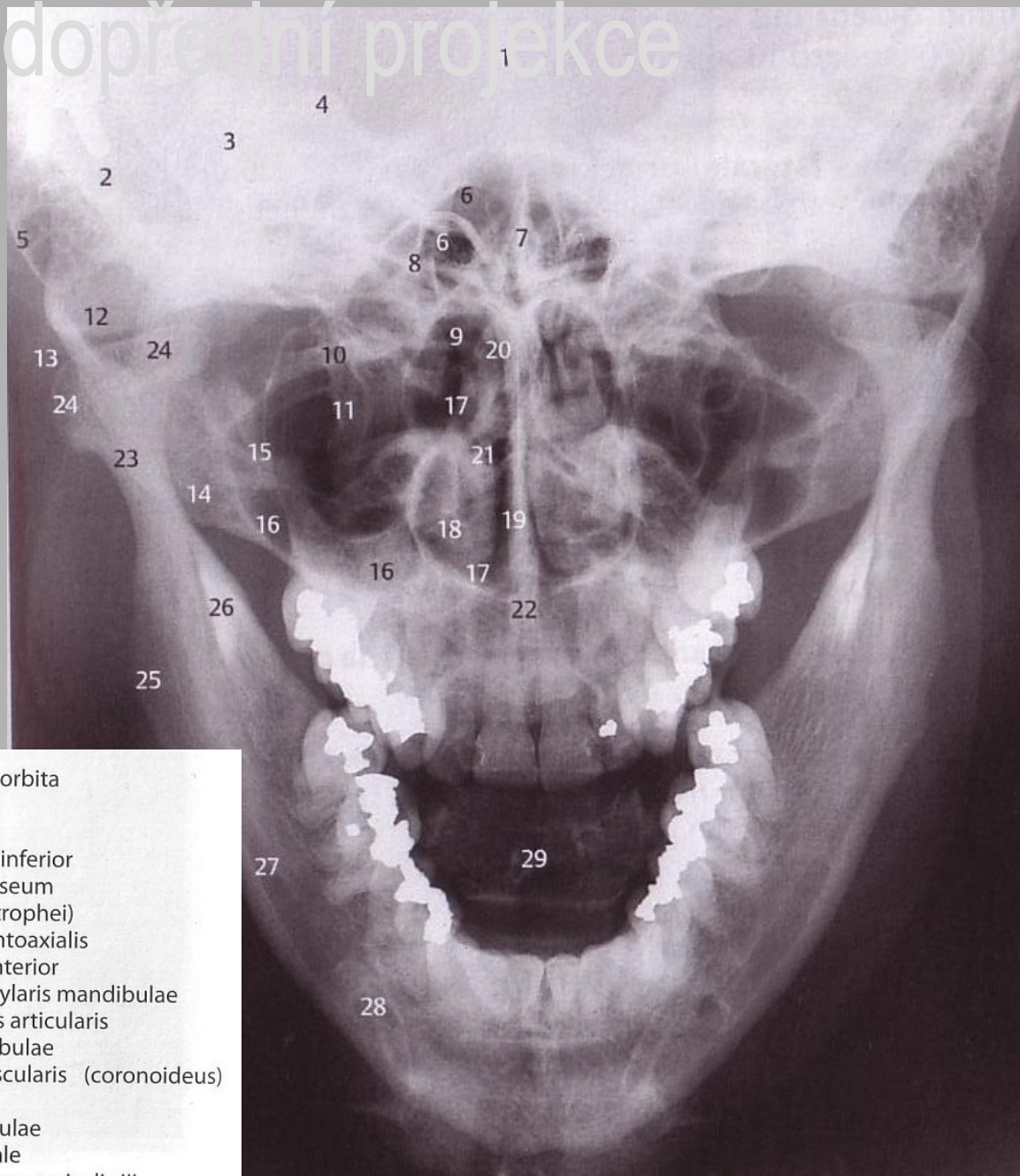
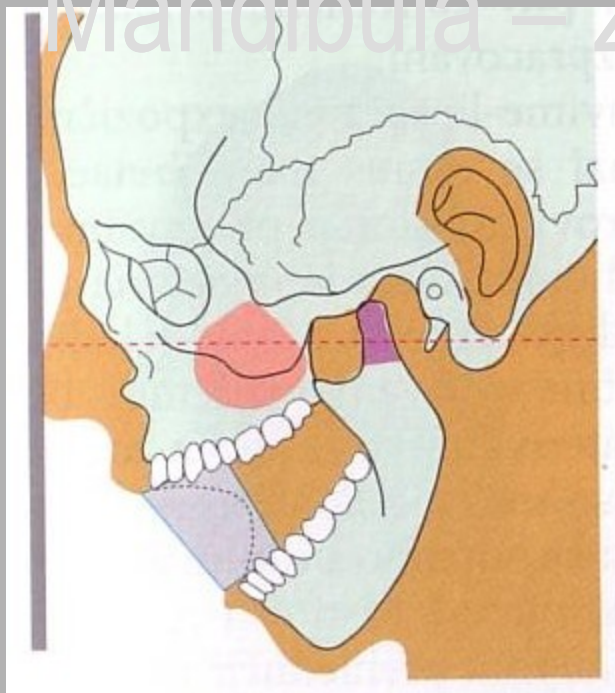

I
n
t
r
a
o
r
á
l
n
í
s
n
í
m
k
y

Mandibula – zadopřední projekce

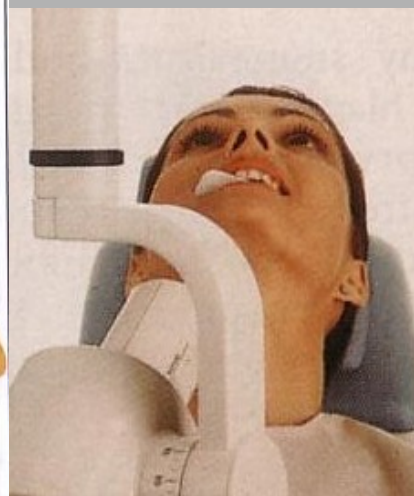
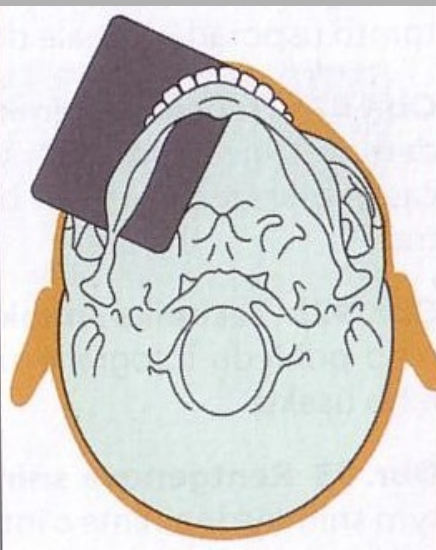
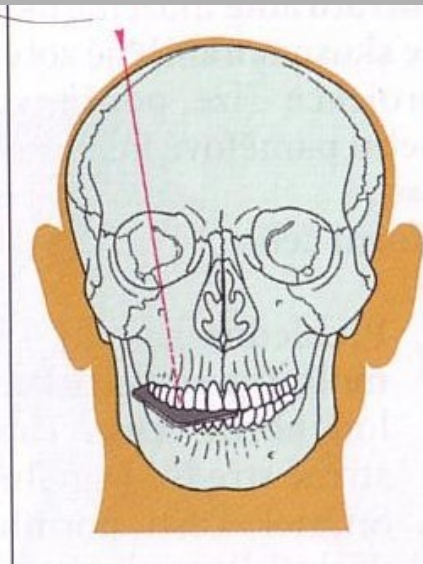
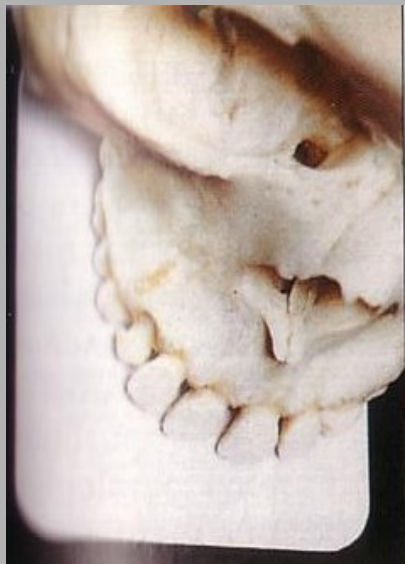

Mandibula – zadopřední projekce

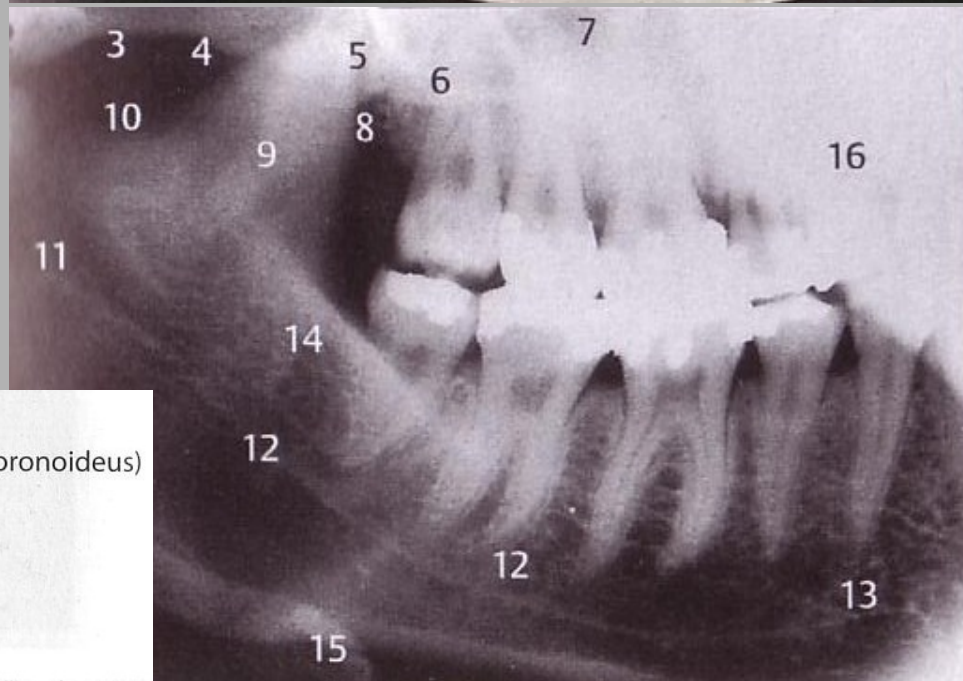
1	Crista frontalis	15	Margo inferior, orbita
2	Squama ossis temporalis	16	Sinus maxillaris
3	Pars petrosa ossis temporalis	17	Cavum nasi
4	Eminentia arcuata	18	Concha nasalis inferior
5	Processus mastoideus ossis temporalis	19	Septum nasi osseum
6	Sinus sphenoidalis v superpozici s částí sinus frontalis	20	Dens axis (epistrophei)
7	Crista galli	21	Articulatio atlantoaxialis
8	Planum sphenoidale	22	Spina nasalis anterior
9	Articulatio atlantooccipitalis	23	Processus condylaris mandibulae
10	Processus transversum atlantis	24	Kondylus, facies articularis
11	Processus pterygoideus ossis sphenoidalis	25	Angulus mandibulae
12	Eminentia articularis	26	Processus muscularis (coronoideus) mandibulae
13	Arcus zygomaticus	27	Canalis mandibulae
14	Os zygomaticum	28	Foramen mentale
		29	Corpus vertebrae cervicalis III

Poloprofilový snímek horní a dolní čelisti

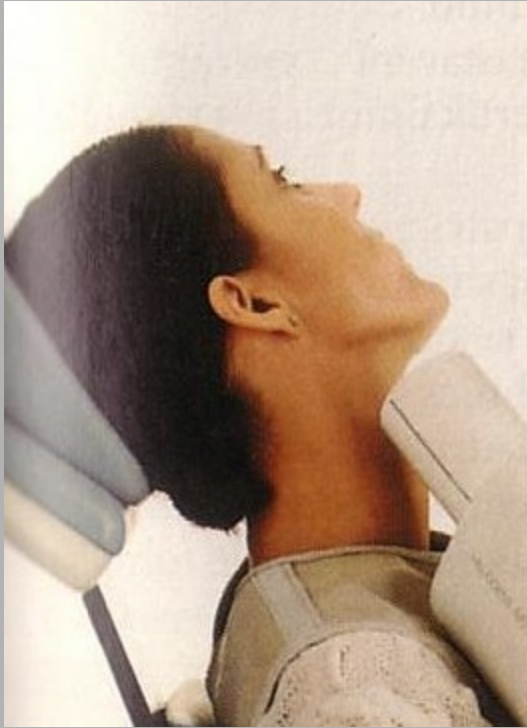
I
n
t
r
a
o
r
á
l
n
í
s
n
í
m
k
y

Dolní čelist – laterální projekce

1	Kondylus	9	Processus muscularis (coronoideus)
2	Eminentia articularis	10	Incisura semilunaris
3	Arcus zygomaticus	11	Lingula
4	Sutura zygomaticoalveolaris	12	Canalis mandibulae
5	Processus pterygoideus ossis sphenoidalis	13	Foramen mentale
6	Os zygomaticum	14	Crista temporalis
7	Sinus maxillaris	15	Os hyoideum
8	Tuber maxillae	16	Angulus mandibulae (blíže ohnisku)

Dolní zub moudrosti

- hlava skloněná na zdravou stranu, zakloněná
- paprsek prochází zubem moudrosti směrem nahoru a dopředu a dopadá na film, který je na tváři odvrácené strany

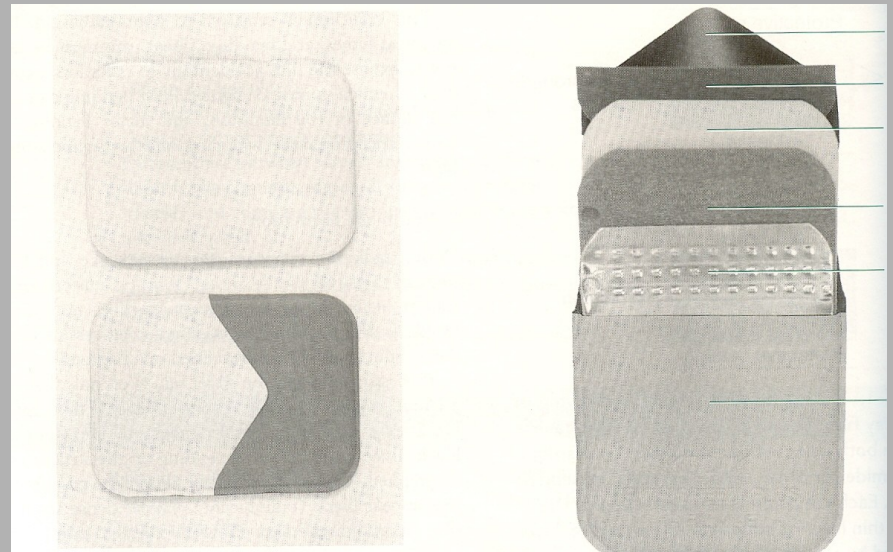
Snímkování brady

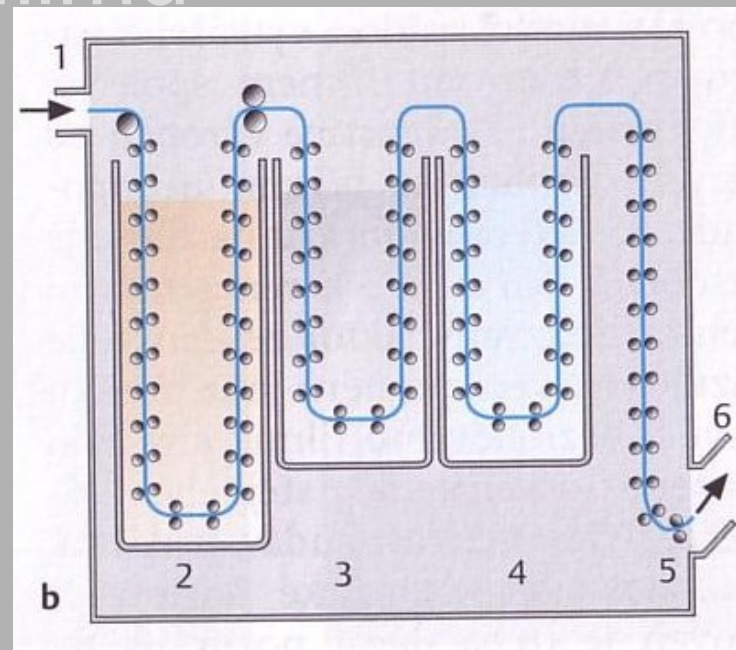
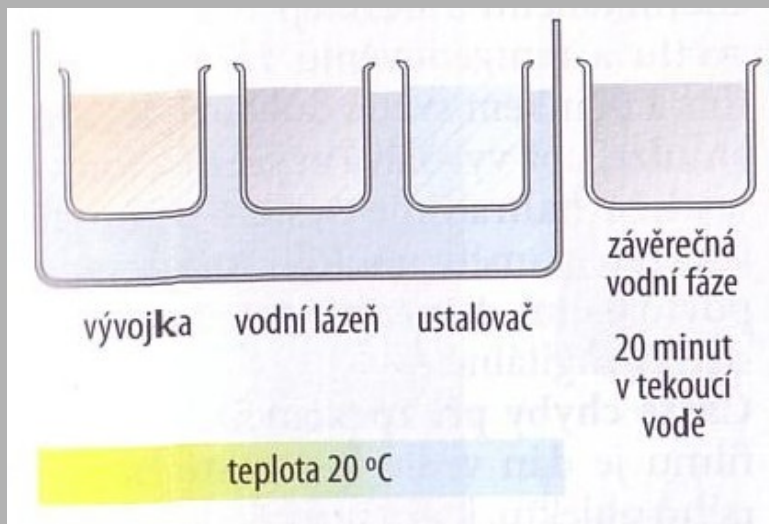
- horizontálně uložený film
- zobrazení brady bez zubů

Konvenční a digitální způsob

- Konvenční:
 - využívá film jako detektor

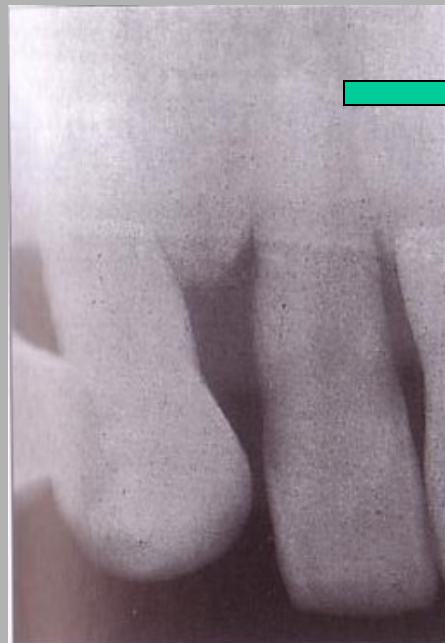

Konvenční zpracování filmu

Artefakty - konvenční zpracování filmu

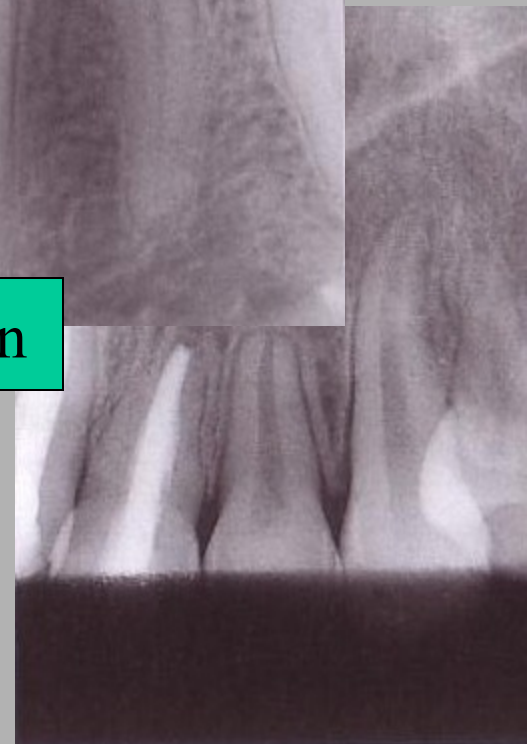
správná teplota

chladné chemikálie
film je hrubě zrnitý

málo vylolávacích tekutin

Artefakty - konvenční zpracování filmu

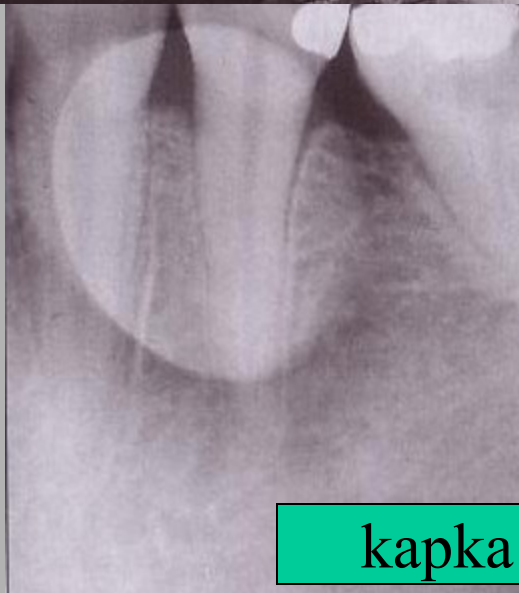
příliš rychlé výjmutí filmu z obalu

vývojka

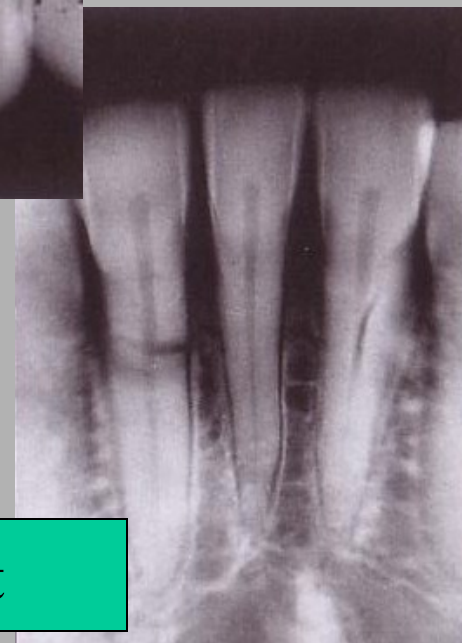

nečistoty

kapka vody

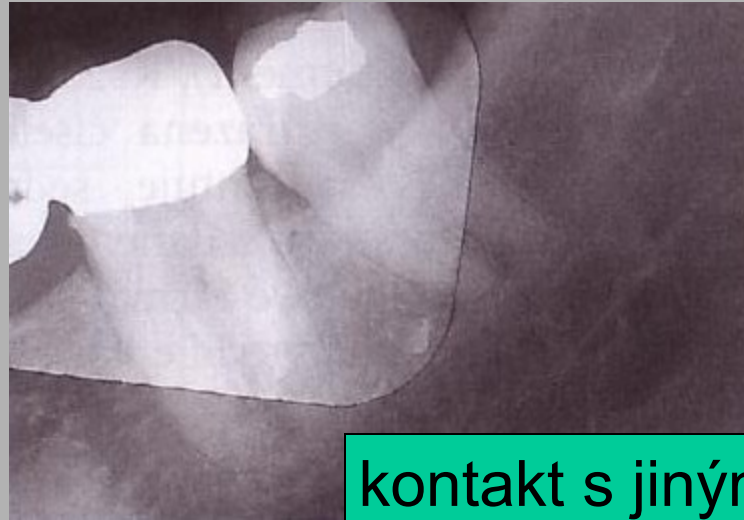
nehet

Artefakty - konvenční zpracování filmu

prst

kontakt s jiným filmem

vysoká teplota při vyvolávání

rozlámání emulzní vrstvy

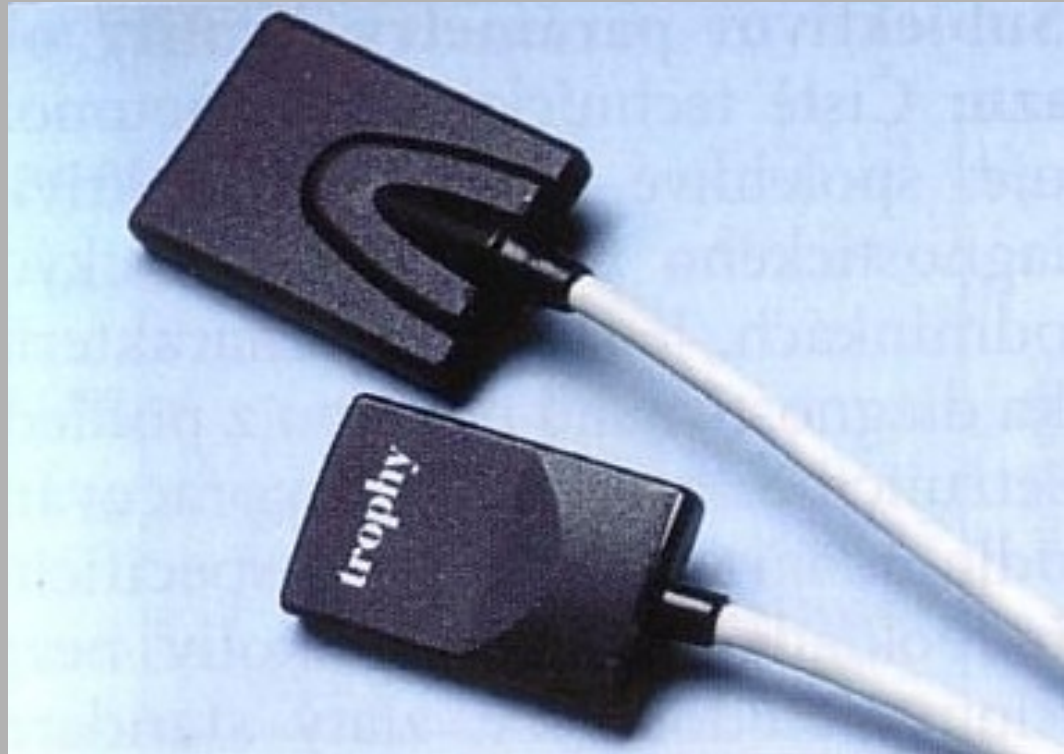
Artefakty - konvenční zpracování filmu

„prošlý“ kazetový film, tmavé závoje,
obraz je šedočerný, nízký kontrast

Digitální technika

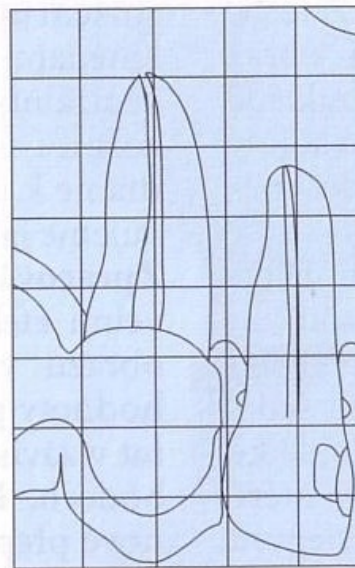
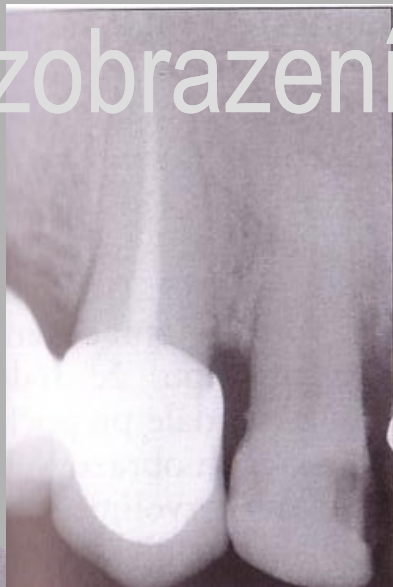
- Digitální:
 - využívá CCD (charged coupled device) jako senzor

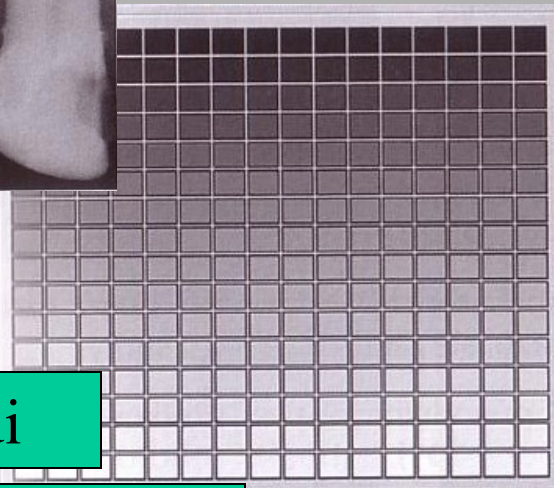
Digitální zobrazení - výhody

- bezfilmový provoz
- pohodlné prohlížení a zálohování snímků
- opakované snímkování bez výměny nosiče či nutnosti použít nový film
- menší expozice záření ?

Digitální zobrazení

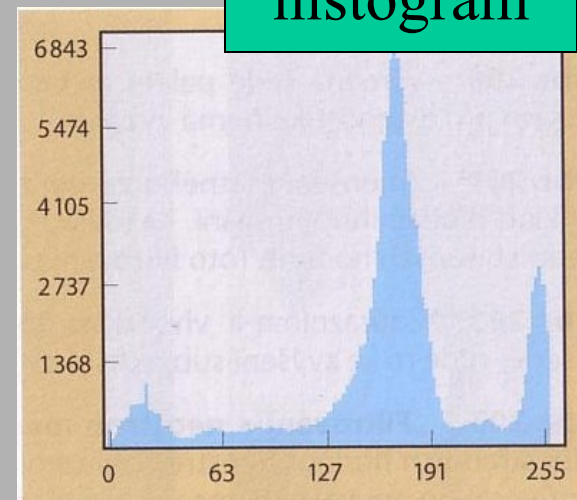
5	5	5	5	4
4	4	4	5	5
4	5	5	5	4
3	4	5	5	5
7	5	4	5	3
7	7	7	5	7
2	5	6	5	0
0	0	0	0	0

256 stupňů šedi

neexistence přechodových odstínů

histogram

Základní typy radiogramů

Periapikální snímek

Panoramatický snímek

Bitewings –

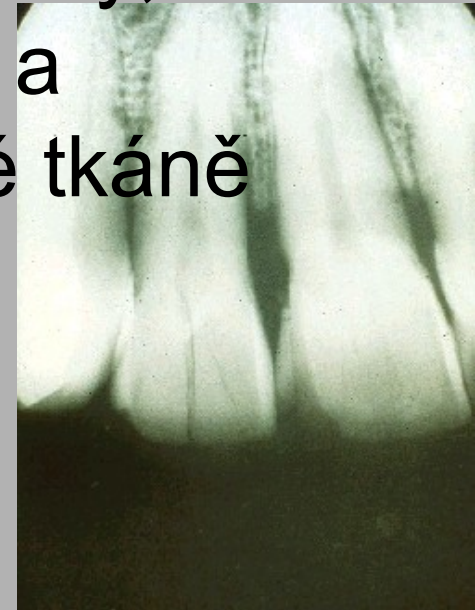
rentgen přiléhajících zubních korunek

Intra-orální radiografie

- Film či detektor je exponovaný v ústech pacienta
- Zobrazení malé arey, tzn. několik zubů a přílehlé podpůrné tkáně

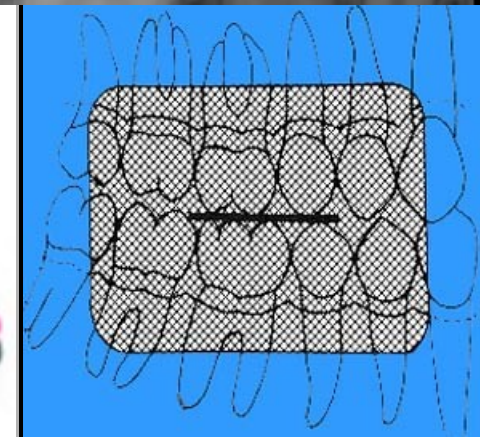
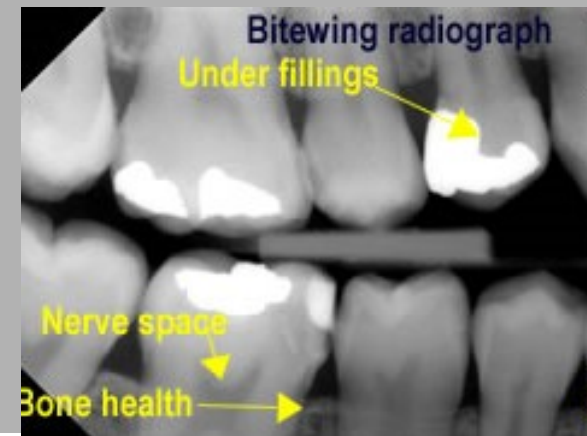

Bitewing:

Zubní RTG znázorňující současně korunky horní i dolní čelisti.

Indikace, vyšetření:

- léze v oblasti okluzní linie
- zubního kazu
- ztráty zubů
- kontrolní snímky, např. sanovaných zubů
- hodnocení periodontálního stavu

Periapikální snímky:

Indikace:

- detekce apikální infekce, zánětu
- zubní trauma – zubu a přiléhle kosti alveolu
- zhodnocení kořene
- ortodoncie – diagnostika, plánování, léčba, sledování

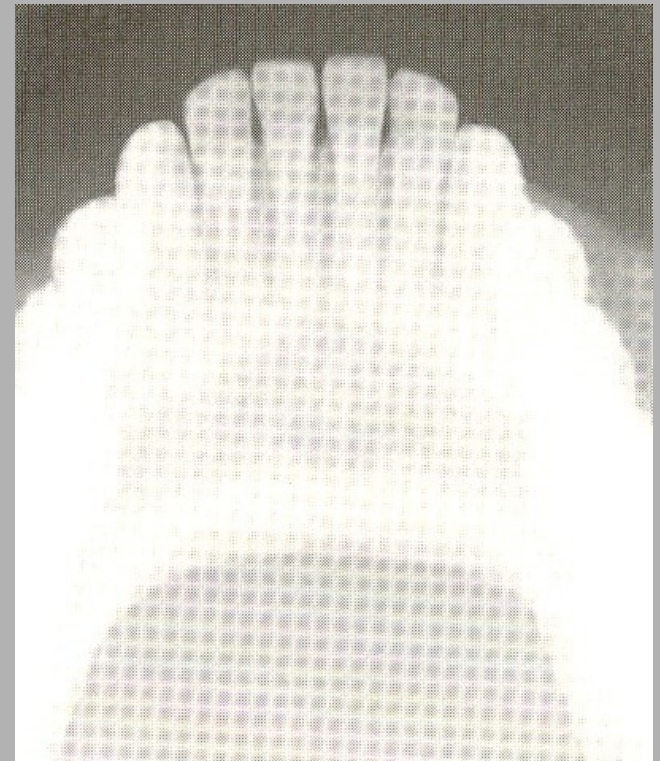
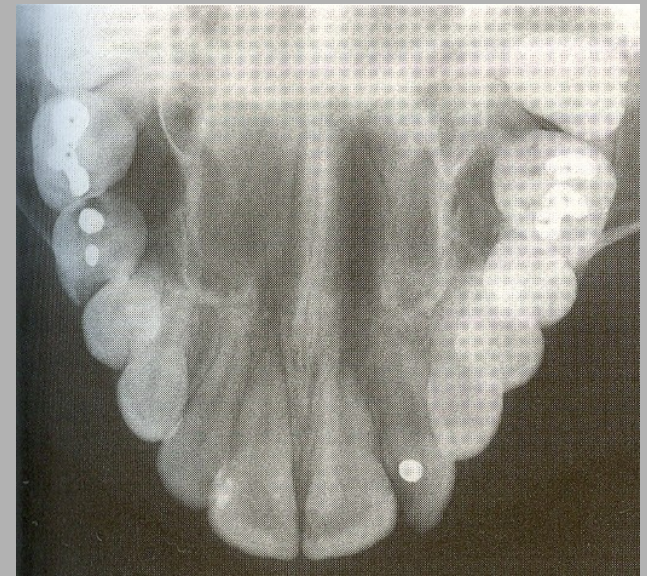

Okluzní snímky:

Snímky oblouku maxily i mandibuly včetně zubů, periodontálních ligament, alveolární a přilehké kosti

Indikace nebo zobrazení:

- vývoj zubů – monitoring
- nadpočetné zuby
- zaklíněné zuby
- patologie špatně zobrazitelná na intraorálních snímcích
- kontury bukální a linguální části skeletu patra
- lokalizační techniky (s použitím dalšího filmu)
- nelze-li provést intraorální snímek
 - limitace otevření úst
 - nespolupracující pacienti (děti)

Ortopantomografie - OPG

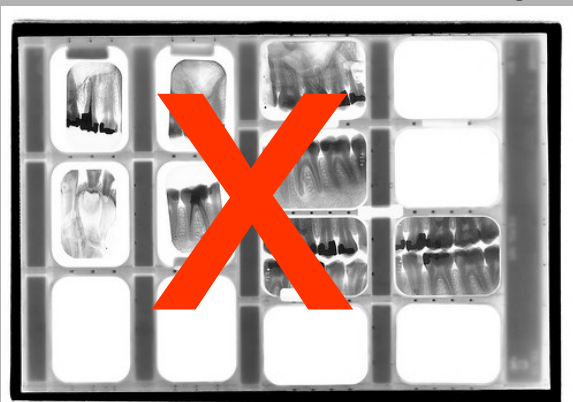
- umožňuje na jednom RTG snímku plné znázornění:
- čelistí
- zubů
- kloubů
- aleveolárních recesů čelistních dutin

Ortopantomografie - OPG

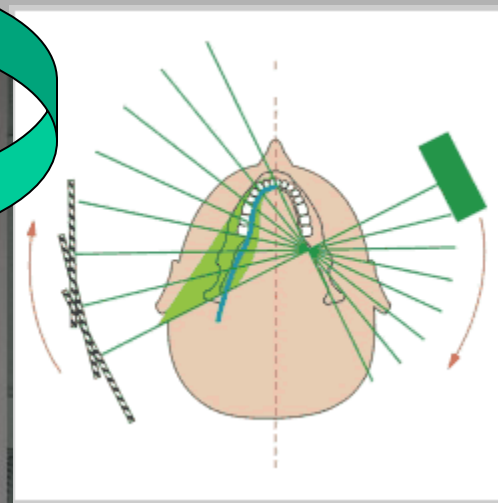
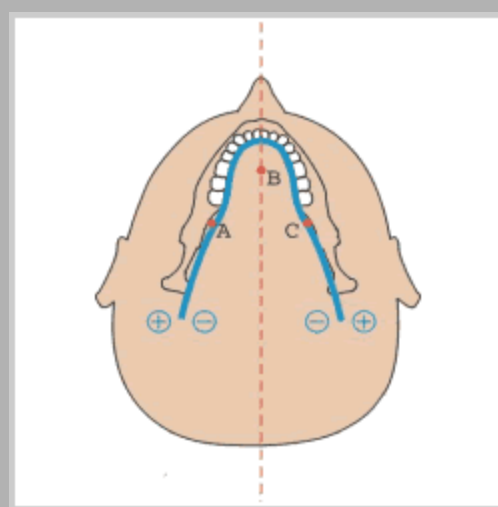
O
r
t
o
p
a
n
t
o
m
o
g
r
a
f
i
e

- komfort
- pacient není vystaven nadměrnému ozáření
- lepší než tradiční intraorální rtg status (dg. série snímků)

OPG - princip

- Rentgenka rotuje při expozici kolem hlavy pacienta po takové dráze, aby se vrstva zobrazení promítala do tvaru ideálního zubního oblouku. V těsné blízkosti zubního oblouku se nacházejí tři rotační centra.
- Bodem A a C procházejí rentgenové paprsky při zobrazení laterálních úseků čelistí, bodem B při zobrazení frontálního úseku čelisti.
- Vše je naprogramováno tak, aby se při správném nastavení hlavy pacienta a zvolení odpovídajícího tvaru čelisti (dětská, dospělá, úzká, široká) vrstva zobrazení kryla s rovinou proloženou zubními oblouky. Rentgenový obraz na snímku se jeví jako ostrý

OPG - indikace

- Hodnotí se:
 - zuby moudrosti
 - TMJ
 - maxilární sinus
 - fraktury a jiné patologie skeletu čelistí
 - ortodoncie

OPG – důležité faktory

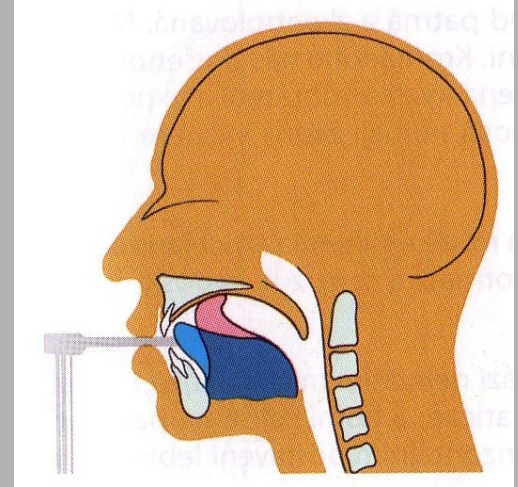
- **tloušťka vrstvy**
 - od 9 mm frontálně, do 20 mm TMJ
- možnost měření rozměrů
- užší vrstva = méně artefaktů, vyšší rtg dávka

Standardní snímek v normopozici

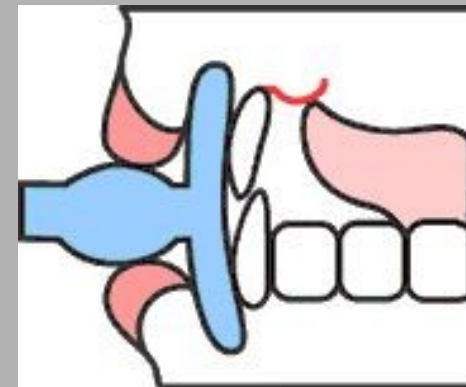
- vysvětlí se pacientovi jak vyšetření bude probíhat
- odstaní se vše kovové (náušnice,...., snímatelné ortodontické aparáty, piercing)
- správné držení těla s volně spuštěnými rameny
- ochranný límeč
- umístění pacienta s nataženým krkem do přístroje

Burn-out effect

- chybná poloha jazyka
- rtg záření není oslabeno
= „přeexpozice“ struktur

jazyk jako filtr

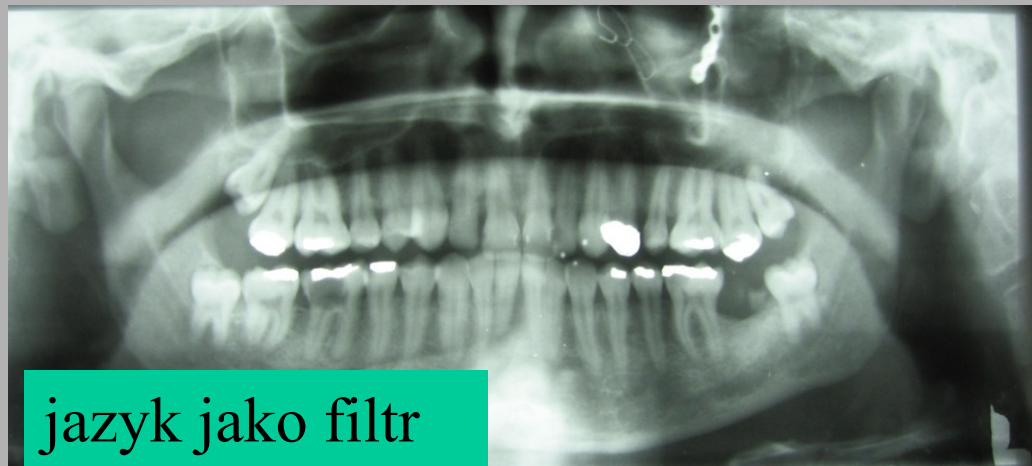

Burn-out effect

- **negativní kontrast vzduchu potlačí:**

- kořeny zubů maxily
- struktury maxily
- hranice nosní dutiny a čelistních dutin

- **nelze je tedy hodnotit!**

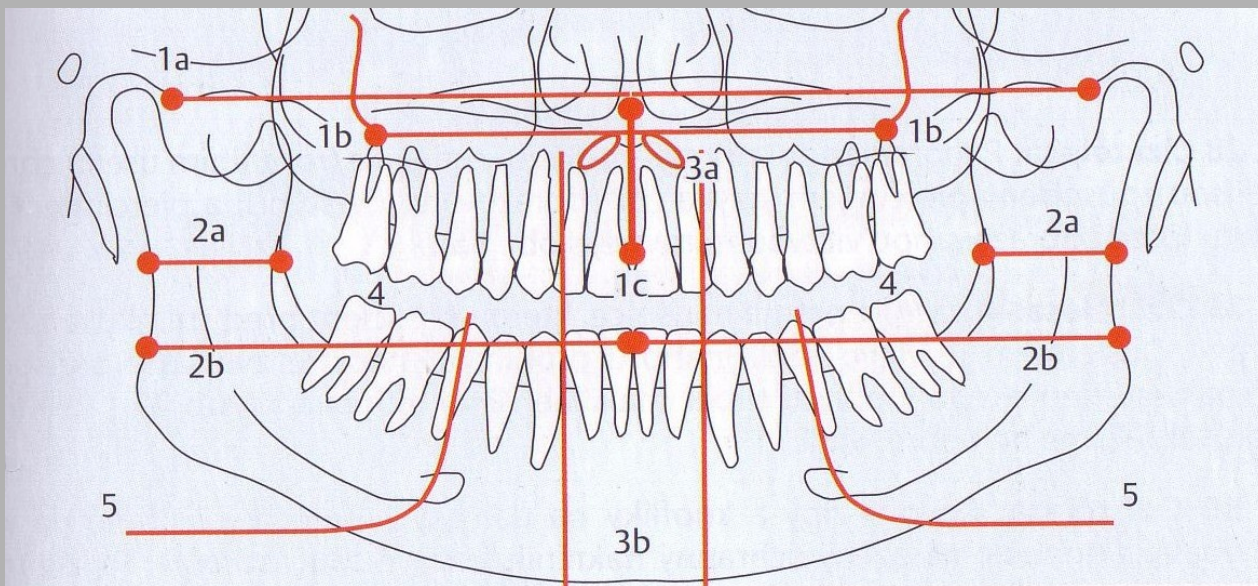
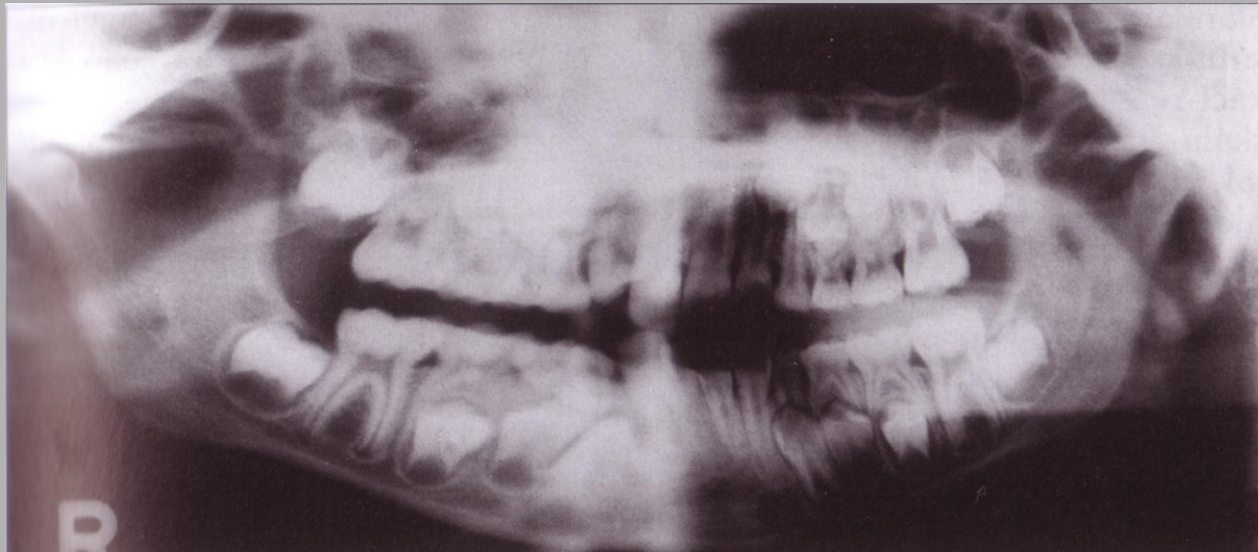
Dýchání

„nehýbejte se a během vyšetření klidně dýchejte“

- hluboký nádech a zadržení dechu
 - epifarynx naplněný vzduchem
 - špatná expozice laterálních částí snímku

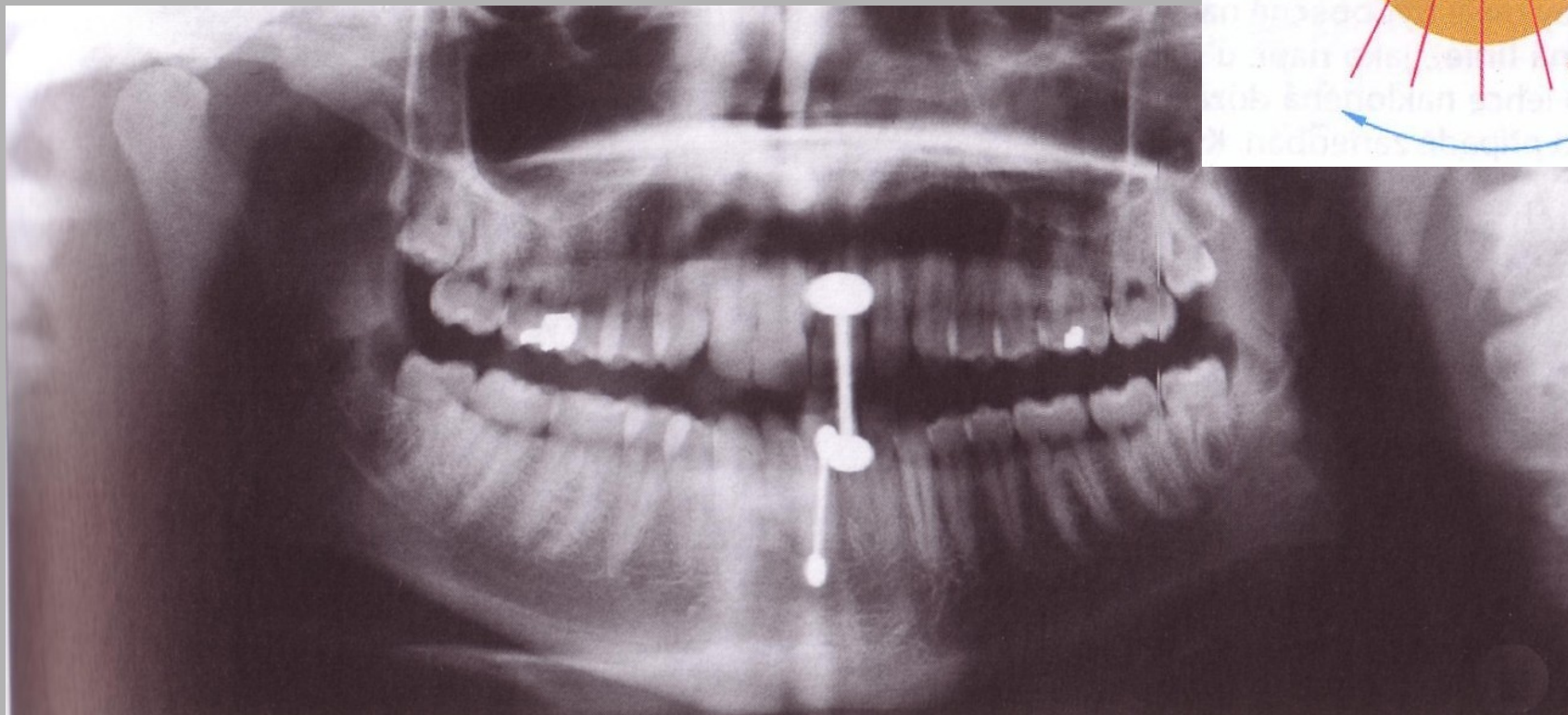
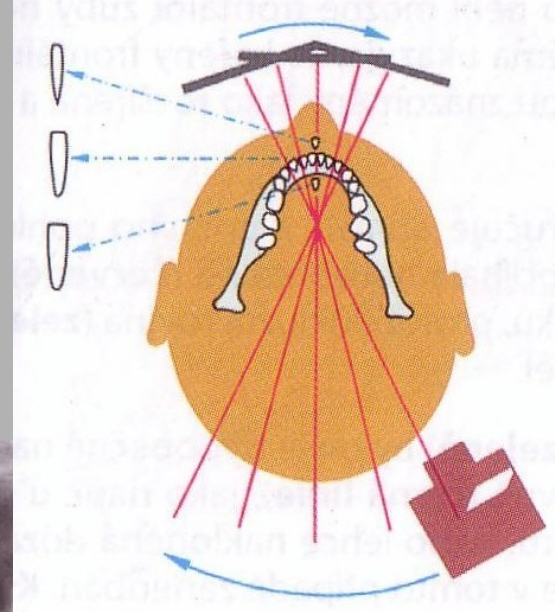

Asymetrie snímku

Zobrazovaná vrstva

piercing na jazyku

rtu

OPG - chyby

- Dojde-li ke sklonění hlavy dolů, kořeny dolních řezáků se vychýlí z roviny zobrazení a na snímku jsou zobrazeny neostře.

OPG - chyby

- Při záklonu hlavy se kořeny horních frontálních zubů se vychýlí z roviny zobrazení a na snímku jsou zobrazeny neostře.

OPG - chyby

- Je-li hlava příliš blízko u rentgenového filmu, zuby se v obou čelistech jeví menší a nejsou zobrazeny ostře. Kromě toho se těla krčních obratlů mohou projikovat do větví mandibuly.

OPG - chyby

- Umístí-li se hlava dále od filmu, horní i dolní zuby jsou zobrazeny neostře a jeví se větší. Často nejsou na snímku patrné kloubní výběžky dolní čelisti.

OPG - chyby

- asymetrické postavení hlavy
- chybné umístění střední sagitální roviny
 - v rovině frontální
 - v rovině transverzální